

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Disputatio V. De euidencia credibilitatis requisita ad assensum fidei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

et per consequens non potest esse in sua entitate supernaturalis, licet intrinsece supponat aliquid supernaturale, & ab illo procedat, ut ab obiecto. Quod idem argumentum fieri potest de illa cognitione precedenti, qua experitur homo in se actum illum supernaturalem; quem licet non cognoscat distincte ut supernaturalem, cognoscit tamen illum actum eundem, qui se ipsa est supernaturalis; & tamen cognitio illa non videtur esse supernaturalis, nec procedere ab aliquo habitu infuso.

Ad hanc ergo difficultatem responsio generalis petenda est ex iis, quae diximus disp. I. sect. 9. Vbi distinximus duplex genus entium, seu actuum supernaturalium: alterum supernaturalium formaliter, & ratione sui, quales sunt habitus, & actus fidei, spei, & charitatis, &c. gratia habitus, unio hypostatica; alterum genus supernaturalium solum praesuppositivum, quales diximus esse eos actus, qui licet non possint esse, nisi praesupposito aliquo miraculo, vel ente supernaturali proprio illis tamen supposito, debentur ipsi naturae iure suo, & ideo magis videntur dicendi naturales, quam supernaturales, v. g. quando homine mortuo, & postea resuscitato, Angelus cognoscit hominem illum resurrexisse; illa quidem cognitio eundem Angeli non potuit esse, nisi supposito miraculo resurrectionis: sed tamen actus naturalis est in sua substantia, quia ipsi naturae Angeli debetur talis cognitio in illis circumstantiis, & solum praesuppositivum est supernaturalis. Tales etiam diximus esse actus, quibus homo experitur in se saltem confusè suos actus supernaturales: licet non experiat, quod sint supernaturales: quia illa etiam cognitio proprii actus fidei, vel charitatis non potuit esse, sine illo actu cognito, quem supponimus esse supernaturalem. Cognitio tamen illa debetur naturae humanae, cui iure suo debitum est, quod experiat actus, quos habet, qualescumque illi sint, ut latius ibi explicatum est.

116 Illa ergo eadem doctrina applicanda est ad difficultatem praesentem: quia sicut naturae intellectuali debetur, quod experiat suos actus, ut possit reddere rationem de illis: ita eidem naturae intellectuali debetur, ut ex praemissis, & cognitionibus, quas habet, qualescumque illae sint, possit discurre, & inferre conclusiones: quia cum homo sit animal rationale discursivum, debetur ei discursus ex iis, quae cognoscit: quia alioquin non posset humano modo dirigere suas operationes. Sicut si propositum bonum, quod clare videtur esse bonum, non posset illud velle ex defectu concursus, atque ideo nesciret reddere rationem suae omissionis, cum ex parte obiecti nihil illum retardaret: sic positis praemissis, & cognita bonitate illationis, eo ipso proponitur veritas conclusionis amplectenda, cui si non posset assentiri, convinceretur de absurditate, & nesciret respondere cur non concederet id, quod sibi ut verum omnino proponebatur. Unde etiam concederet omnem hostiam cum certitudine morali consecratam esse adorandam, & hanc hostiam esse talem, & rursus ex his sequi, hanc esse adorandam, adhuc non deberet, nec posset eam adorare, quia non posset inferre conclusionem practicam, quod haec sit adoranda: quae omnia sunt contra modum operandi humanum debitum humanae naturae: ideo dicendum est, assensum illius conclusionis esse solum supernaturalem praesuppositum.

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

ut, non formaliter, nam positus illis praemissis, & cognita bonitate illationis, debetur intellectui concursus ad actum conclusionis: nec solum debetur, sicut visio Dei posito lumine gloriae: haec enim non debetur intellectui, sed lumini, atque nostro casu illatio conclusionis debetur ipsi homini propter ius, quod habet intrinsece ad operandum humano modo, & idcirco ille actus non indiget alio principio elevante, sicut nec actus, quo Angelus cognoscit hominem hunc resurrexisse: licet haec etiam cognitio sit supernaturalis praesuppositivum, ut explicuimus dicta sect. 9.

DISPUTATIO V.

De euidencia credibilitatis requisita ad assensum fidei.

SECTIO I. Probatur euidencia credibilitatis praecedens actum fidei.

II. Referuntur, & solvuntur argumenta contra necessitatem euidens credibilitatis.

III. Virum iudicium euidens hoc de credibilitate oriatur a fide.

IV. Recensentur brevitè motiva, quae reddunt euidenter credibilia obiecta nostra fidei.

Obiecta fidei non solum debent esse vera, ut vidimus disput. praecedenti, sed etiam debent esse credibilia, hoc est, fide digna, de qua credibilitate nobis agendum nunc est. Ut autem sensus questionis clarus sit, advertimus, nos nomine credibilitatis in praesenti, non intelligere solum, quod obiectum taliter proponatur, ut credi possit: haec enim credibilitas latius patet, & competit rebus iis etiam, quas fide humana prudenter credimus. Nunc ergo loquimur de credibilitate superiori, quare quaerimus an quilibet fidelis, antequam fide divina credat, debeat cognoscere obiectum illud tale esse, ut prudenter possit, & debeat omnino credi firmissime, certissime, & super omnia alia, & an rursus haec credibilitas, & obligatio taliter credendi debeat, non utcumque sed euidenter cognosci: quod est quaerere, an ante fidei assensum esse debeat in quolibet fidei iudicium euidens de credibilitate obiecti modo explicato.

Nomine credibilitatis quid intelligatur.

SECTIO I.

Probatur euidencia credibilitatis praecedens actum fidei.

Omitto errorem antiquorum & nostri etiam saeculi haereticorum dicentium, nihil credi debere, nisi quod Spiritus sanctus immediate proponit, interiusque revelet, qui, (ut ait Augustinus lib. de doctrina christiana in principio) est error superbiissimus, & multis periculis expositus nam praeterquam quod est contra experientiam, & Scripturam, ex qua constat praedicationem

nem fidei de lege cōmuni fieri debere hominibus per alios homines: est etiā radix hæresū, & schismatum, volente vnoquoque fieri se sibi regulam credendorum, ex quo fit apud hæreticos tot esse fidei doctrinas, quot sunt capita. Neque obstant aliqua Scripturæ loca, quale est illud Isaia 54. *Ponam vniuersos filios tuos doctos à domino*, & Ioann. 6. *erunt omnes docibiles Dei*, & 1. Ioann. 5. *qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se*, & alia similia, quibus indicatur, fideles doceri immediatè à Deo. Nam hæc loca solum significant, Deum per auxilium interius gratiæ excitantis, & adiuuantis mouere cor fidelium, vt præbeant assensum iis, quæ exterius à peccatoribus ex parte Dei sufficienter proponuntur. Dicuntur etiā fideles habere in se testimonium Dei, scilicet obiectiue, quia credunt propter diuinum testimonium, quod sibi sufficienter proponitur. Magis videtur obstat illud Hier. 31. *Dabo legem meā in visceribus eorum; & non docebit ultra vir proximum suum*, & illud 1. Ioann. 2. *non necesse habentes, vt aliquis doceat vos, nam vnus docebit vos*, &c. locus Hieremias à nonnullis intelligitur de statu patriæ, & licet verque intelligatur de statu legis gratiæ: solum significatur abundantia gratiæ, qua fideles ita afficiuntur ad charitatis præcepta, vt etiam deficiente lege externa, ipsa charitas doceat quid faciendum, quidve fugiendum sit: hoc tamen non tollit, quod de lege cōmuni mysteria fidei externam prædicationem requirant, de quo dixi disp. 1. sect. 2.

Hoc errore omisso, contra quem vltra alios videri potest Suarez disp. 4. sect. 1. inter Catholicos aliqui negant, eam euidentiā credibilitatis præcedere: quæ sententia tribuitur communiter Capreolo in 3. dist. 3. 2. q. unica art. 3. ad 3. contra primam conclusionem. Fundamenta postea referemus, & dissoluemus. Alij Recentiores, quos tacito nomine refert Granado tract. 2. disp. 3. sect. 1. num. 3. dicunt, eam euidentiā non reperiri in omnibus, præsertim in rudioribus, licet ad sit quantum satis est, vt prudenter credatur: Valentia vero in presenti q. 1. ad finem, puncto 4. dicit, sufficere eam euidentiā credibilitatis, quæ sit talis in potentia propinqua, qualis est illa, quam habent pueri, cum credunt in re graui parentibus, aut concionatoribus, qui non solent facile decidere, vel quando mouentur ad credendum ratione aliqua non leui momenti, ex qua facile possit colligi euidentiā credibilitatis. Cautus, vt refert Aragonius in presenti q. 1. art. 4. dub. vltimo dicebat, non semper requiri euidentiā credibilitatis, sed vt in plerumque. Turrianus in presenti disp. 7. dub. 7. satis obscure loquitur: nam in §. secundo dicendum est, fatetur, aliquos conuertere ex infidelitate ad fidem, in quibus non fit absoluta euidentiā credibilitatis, sed aliqua ratio, ex qua vocatione Dei interius illuminantis hominem, homo ille conuertatur, & §. sequenti dicit, quando homo fidelis venit ad vsum rationis sæpe elicere actum fidei infusæ absque expressa euidentiā credibilitatis: addit tamen postea, in his præcedere iudicium aliquod credibilitatis saltem in cōmuni: non tamen explicat, an illud debeat esse iudicium euidentis. Granado vbi supra sect. 5. num. 16. docet largè dici posse, in omni credente reperiri euidentiā credibilitatis, quia habet prudens iudicium, quo sentit se debere credere: omne autem prudens iudicium euidentiā habet. Si autem iudicium illud est euidentis, non

video, cur solum largè & non propriè concedatur in omnibus euidentiā credibilitatis. Denique Suarez disp. 4. sect. 5. n. 7. relata sententiā dicente, euidentiā credibilitatis necessariam esse ad fidem respectu corporis Ecclesiæ, non verò respectu singulorum credentium, subdit: *hæc opinio fortasse probabilis est*.

Vera tamen, & communis Theologorum sententiā affirmat, in singulis prærequiri euidentiā credibilitatis, pro qua est aperte S. Thomas præfati art. 4. ad 2. vbi: *non enim quis crederet, nisi crederet ea esse credenda, vel propter euidentiā signorum, vel propter aliquid huiusmodi*. Vbi S. Doctor prærequirit ad fidei assensum videre (hoc est euidenter cognoscere) credibilitatem mysteriorum; eandem tenent Caiet. & alij communiter, quos referunt, & sequuntur Suarez vbi supra n. 8. Coninch. disp. 1. 3. dub. 1. n. 3. Hurtado disp. 2. 2. sect. 1. §. 2. & alij communiter.

Probat primò ex Scriptura & Patribus psl. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, illa enim particula *nimis*, non videtur minorem, quam euidentem credibilitatem significare. Ioan. 15. de iis, qui non credebant, ait Christus: *nam autem excusationem non habent*. Ex quo loco colligitur clarè, motiua fidei generare posse euidentiā credibilitatis: alioquin si solum generaret probabilitatem; excusationem haberent, qui non credunt, quia sequeretur aliud iudicium probabile, quo censent probabiliter, hæc mysteria non esse credibilia. Quo etiam spectant verba Pauli ad Hebr. 2. vbi eandem inexcusabilitatem supponit. *Quomodo, inquit, nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, &c. conestante Deo signis & portentis*, & ideo Matth. 5. Ecclesia comparatur Ciuitati supra montem positæ, quæ abscondi non potest; & quidem hæc loca probant non solum de facto, sed etiam de possibili; nam si fides obligaret ex se ad credendum aliquod, quod non esset euidenter credibile: obligaret de facto ad plura credenda; quia non omnia, quæ Deus reuelat, sunt statim euidenter credibilia, vt constat de pluribus, quæ putamus reuelata esse aliquibus sanctis, non tamen credimus fide diuina, ergo si de facto omnia, quæ credimus, sunt euidenter credibilia, ideo est, quia fides non potest aliter ad suum obiectum tendere. Ad hoc etiam facit Clemens in Const. Apost. lib. 8. cap. 1. vbi relictis mysteriis fidei, subiungit: *Quæ, qui credit (nam vtrumque neque inconsiderat sed cum iudicio ac plenitudine) christina quidem accipit à Deo*. Videtur Augustinus tom. 6. lib. contra epistolam fundamenti, cap. 5. Hieronym. dial. contra Luciferianos circa finem, Vinc. Lyrensis in suo admoniti. & Valent. vbi supra.

Ratione probant aliqui hanc sententiā, quoniam ad credendum necessaria est prudens voluntas credendi, voluntas autè dicitur prudens, quia dirigitur ad iudicio prudentiæ proponente obiectum; ergo ad iudicio omnino euidenti: probant consequentiā, quia prudentia cum sit virtus intellectualis, debet esse practicè certa, & euidentis circa honestatem, circa quam proximè versatur, ergo obiectum, quod prudenter est credibile, proponitur euidenter credibile. Verum hæc ratio non videtur omnino efficax; quia in primis aliqui docent, posse dari actum prudentiæ verum, qui non sit euidentis, sed solum probabilis, quod sequitur Salas 1. tomo in 1. 2. tract. 11. disp. 3. sect. 4. num. 34. & 50. deinde quidquid de hoc sit, dici posset

2.
Sententia negans euidentiā credibilitatis præcedere actum fidei.

proponi posse per iudicium probabile, quod obiectum fidei sit credendum: quo dicta mine probabili dato, posset esse alius actus, quasi reflexus, evidens, & elicitus à prudentia, dictans hic, & nunc prouideret posse nos amplecti illud iudicium probabile, & velle credere fidei mysteria, sicut etiam posito iudicio probabili de paupertate Petri, datur actus evidens prudentie dictans eundem, hic & nunc honestum esse sequi illud iudicium probabile. Melius ergo probatur conclusio ex peculiari fidei natura: nam licet ad operandum honeste in aliis virtutibus non prærequiratur iudicium evidens, v.g. ad volendum ex misericordia subuenire huic pauperi, non requiritur cognoscere eundem quod sit pauper: ceterum ad volendum honeste credere fidei diuinæ, requiritur cognitio evidens credibilitatis ex motu proprio, nec sufficit cognoscere probabiliter talem credibilitatem. Ratio est, quia voluntas credendi, non est credendi utrumque, sed credendi firmissimè super omnia, & non obstante quouis alio motu, quod in cōtrarium adduci possit: esset autem imprudens, qui taliter vellet credere res ad quarum fidem præstādam probabiliter censet non habere motiua sufficientia, nam ut dicitur Ecclesi. 19. *qui cito credit, lenis est corde*, quod eo magis ibi locum habet, quò materiæ grauitas, & necessitas maiorem diffusionem, & deliberationē postulat. Alioquin, si cum probabilitate solum credibilitatis crederet aliquis, non teneretur instante mortē perseuerare in fide; posset enim tunc sequi iudicium probabile contrarium dictans non adesse motiua sufficientia ad credendum, & inculpate fidem negare: quod repugnat: fides enim Christiana ea firmitate assentitur suo obiecto, ut simul profiteatur obligationem non recedendi, aut dissentendi, sed credit esse adeo verum, ut nullo modo negandum sit. Ad volendum autem hoc modo credere manifestum est, non sufficere iudicium probabile, nam stante probabilitate contrarij iudicij dictantis licere dissentire, non potest quis certo asserere hic & nunc non licere negare hoc obiectum.

Confirmatur, & explicatur, quia si daretur aliqua virtus, quæ solum inclinaret ad obediendum superiori certò & euidenter præcipienti, & cuius motiuum esset fugere inobedientiam contra certum superioris præceptum: tunc sanè hæc virtus non posset operari ex assensu solum probabiliter proponente præceptum, & obligationem obediendi: ergo cum fides sit virtus inclinans ad credendum ea solum, quæ negare non possumus; repugnat dari voluntatem credendi ex iudicio solum probabiliter dictante talem credibilitatem, quia eo ipso non manet hic & nunc obligatio simpliciter non dissentendi.

6 Dices: circa ipsam obligationem credendi, seu non dissentendi potest versari probabilitas; possum enim solum probabiliter censere, me habere obligationem etiam si videam simul probabilitatem oppositæ partis. Respondeo, bene stat dari simul duas opiniones probabiles, quarum vna asserat, altera neget obligationem secundum se ad aliquid: repugnat tamen dari opinionem solum probabilem, quæ in præsentia alterius oppositæ asserat non solum simpliciter, sed hic & nunc dari obligationem operandi; quia hoc esset asserere hic & nunc non licere oppositum, & per consequens asserere hic & nunc non esse probabile oppositum, quod repugnat asserere cum actu videam probabilitatem oppositæ partis.

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuina.

Vnde sumi potest ratio à priori: quia repugnat prudentiam dictare, obiectum illud esse dignum quod credatur super omnia & sine ulla formidine, quod tamen eadem prudentia iudicat, quod probabile sit esse falsum, dum iudicat posse prudenter aliquem amplecti contrarium, ut probabile, quare non posset eadem prudentia simul dictare, honeste & prudenter posse obiectum illud firmissimè & absque formidine credi cum animo cohibendi omnem formidinem: cum tamen obiectum tale iudicetur, de quo possit homo prudenter formidare.

7 Virgebis quia potest aliquis prudenter adorare hostiam consecratam, & exhibere ei supremum cultum latræ, licet simul possit prudenter dicere, fortasse hæc hostia non est consecrata: ergo possumus velle etiam credere firmissimè, per fidem aliquod obiectum, exhibendo circa illud supremum cultum intellectualem, licet possemus etiam prudenter dicere, fortasse non est verum: sicut enim per fidem credo super omnia, ita per latræm adoro, & colo super omnia. Responderetur, negando consequentiam: differentia autem ex dictis esse potest, quod cultus latræ solum tendit ad exhibenda ea signa reuerentiæ, quæ quidem prudenter exhiberi possunt alicui, quandiu non constat, non esse talem personam, nec est saltem dubium morale, licet simul iudicetur possibile, quod non sit talis: sicut quis licite reddit debitum coniugi, quandiu non constat esse alienam, licet possit simul dicere, fortasse non est coniux propter aliquod impedimentum occultum: cultus autem intellectualis fidei non potest ita exhiberi, quia ex impetio voluntatis intellectus per fidem debet credere certissimè cohibendo positivè omnem formidinem: non potest autem voluntas prudenter cohibere formidinem, quando prudentia fatetur, posse prudenter formidari de veritate illius obiecti: hoc enim esset prudentiam dictare obligationem cohibendi formidinem, quam tamen formidinem eadem prudentia dictaret esse prudentem; quod in ipsis terminis ostendit repugnantiam. Cum ergo firmitas fidei asserat obligationem cohibendi formidinem, prærequiritur talis euidentia credibilitatis obiecti, ut licet non appareat euidenter obiecti veritas, appareat tamen euidenter tanta credibilitas, ut sit obligatio absque formidine credendi, ad quam obligationem non sufficeret iudicium solum probabile de credibilitate.

8 Adhuc tamè videtur posse virgeri difficultas hæc ex alio capite: quia licet ad actum fidei prærequiratur iudicium dictans obligationem credendi firmissimè, ex hoc tamen non videtur argui necessitas iudicij euidentis: quidquid enim cognoscitur, & affirmatur euidenter iudicio euidenti, posset idem cognosci probabiliter per iudicium solum probabile, atque adeo illa eadem obligatio credendi firmissimè posset cognosci per iudicium probabile: neque enim iudicium probabile, & evidens differunt ex parte obiecti cogniti, sed per diuersum modum representandi idem obiectum, qui modus diuersus, cum teneat se ex parte actus, & identificetur cum ipso, non cognoscitur ab ipso actu: vnde quando prudentia dictat, & cognoscit obligationem credendi firmissimè, cognoscit quidem, & affirmat totam obligationem credendi, absque eo quod cognoscat reflexe, vel affirmet euidentiam aut certitudinem ipsius iudicij, quo obligationem affirmat: ergo obligatio credendi

7 Virgebis quia potest aliquis prudenter adorare hostiam consecratam, & exhibere ei supremum cultum latræ, licet simul possit prudenter dicere, fortasse hæc hostia non est consecrata: ergo possumus velle etiam credere firmissimè, per fidem aliquod obiectum, exhibendo circa illud supremum cultum intellectualem, licet possemus etiam prudenter dicere, fortasse non est verum: sicut enim per fidem credo super omnia, ita per latræm adoro, & colo super omnia. Responderetur, negando consequentiam: differentia autem ex dictis esse potest, quod cultus latræ solum tendit ad exhibenda ea signa reuerentiæ, quæ quidem prudenter exhiberi possunt alicui, quandiu non constat, non esse talem personam, nec est saltem dubium morale, licet simul iudicetur possibile, quod non sit talis: sicut quis licite reddit debitum coniugi, quandiu non constat esse alienam, licet possit simul dicere, fortasse non est coniux propter aliquod impedimentum occultum: cultus autem intellectualis fidei non potest ita exhiberi, quia ex impetio voluntatis intellectus per fidem debet credere certissimè cohibendo positivè omnem formidinem: non potest autem voluntas prudenter cohibere formidinem, quando prudentia fatetur, posse prudenter formidari de veritate illius obiecti: hoc enim esset prudentiam dictare obligationem cohibendi formidinem, quam tamen formidinem eadem prudentia dictaret esse prudentem; quod in ipsis terminis ostendit repugnantiam. Cum ergo firmitas fidei asserat obligationem cohibendi formidinem, prærequiritur talis euidentia credibilitatis obiecti, ut licet non appareat euidenter obiecti veritas, appareat tamen euidenter tanta credibilitas, ut sit obligatio absque formidine credendi, ad quam obligationem non sufficeret iudicium solum probabile de credibilitate.

8 Adhuc tamè videtur posse virgeri difficultas hæc ex alio capite: quia licet ad actum fidei prærequiratur iudicium dictans obligationem credendi firmissimè, ex hoc tamen non videtur argui necessitas iudicij euidentis: quidquid enim cognoscitur, & affirmatur euidenter iudicio euidenti, posset idem cognosci probabiliter per iudicium solum probabile, atque adeo illa eadem obligatio credendi firmissimè posset cognosci per iudicium probabile: neque enim iudicium probabile, & evidens differunt ex parte obiecti cogniti, sed per diuersum modum representandi idem obiectum, qui modus diuersus, cum teneat se ex parte actus, & identificetur cum ipso, non cognoscitur ab ipso actu: vnde quando prudentia dictat, & cognoscit obligationem credendi firmissimè, cognoscit quidem, & affirmat totam obligationem credendi, absque eo quod cognoscat reflexe, vel affirmet euidentiam aut certitudinem ipsius iudicij, quo obligationem affirmat: ergo obligatio credendi

dendi non includit in se essentialiter euidentiā iudicij de obligatione; alioquin iudicium illud non posset affirmare obligationem, quin affirmaret etiam se ipsum, & suam euidentiā: cum ergo possit totum obiectum affirmatum illo iudicio euidenti affirmari verè per iudicium etiam probabile, consequens est, ut absque iudicio euidenti possit intellectus proponere obligationem credendi firmissimè: quia obligatione posita voluntas prudenter imperabit assensum firmissimū, eum haberet etiam tunc idem prorsus motuum imperandi, quod nunc habet, nempe, obligationem & honestatem credere. Nam de facto voluntas non habet pro motiuo obiectiuo obligationem, quæ resultat ex eo, quod obligatio proponatur iudicio euidenti: nihil enim potest esse obiectum voluntatis, quod non sit propositum, & præcognitum ab intellectu: euidentiā autem ipsius iudicij non cognoscitur, nec proponitur ab ipso iudicio: ergo motiuum voluntatis non est obligatio, prout includit cognitionem euidētem obligationis, sed prout condistinguitur ab euidentiā iudicij, quo proponitur; quæ tota obligatio posset cognosci minus clarè, & solum probabiliter, atque adeo daretur totum motiuum imperandi, quod de facto datur, quando adest iudicium euidens.

9 Confirmatur, & augetur difficultas. Primò, quia si iudicio probabili cognosco obligationem credendi firmissimè, in tantum excusor tunc ab ea obligatione, in quantum per cognitionem reflexam aduerto, primam cognitionem non esse certam, sed probabilem, atque adeo me non habere certitudinem de obligatione, & ideo non esse obligationem, cum possit amplecti iudicium probabile contrarium. Potest autem contingere, quod ego non habeam illam cognitionem reflexam de probabilitate, & incertitudine prioris cognitionis: non enim est necesse habere semper reflexionem supra omnem cognitionem, & eius modum: tunc enim non excusabor ab obligatione, & per consequens dabitur obligatio credendi firmissimè cum solo iudicio probabili de obligatione credendi.

10 Confirmatur secundò. Quia si obligatio includeret cognitionem certam, vel euidētem de ipsa obligatione, sequeretur processus in infinitum: nam licet habeas iudicium euidens de obligatione credendi; hoc tamen ipsum iudicium euidens posset cognosci reflexè per iudicium solum probabile, quo probabiliter iudices, te habere, vel habuisse iudicium euidens de obligatione: quo casu iam excusaris ab obligatione, cum possis prudenter dubitare, an habueris talem euidentiā vel possis probabiliter id negare. Rursus, licet cognitio reflexa de priori cognitione euidenti sit etiam euidens, potest adhuc hæc secunda euidentiā cognosci per iudicium solum probabile, & tunc sequitur idem inconueniens, quod possis dubitare de tota obligatione, & excusari ab illa. Nunquam ergo dabitur obligatio integra, nisi cognoscas euidenter ipsam euidētiā prioris iudicij; & rursus per aliud tertium iudicium cognoscas euidenter euidentiā secundi, & sic in infinitum, vel fatendum erit, obligationem ipsam non includere euidentiā iudicij, quo proponitur, atque adeo non esse necessarium iudicium euidens de obligatione credendi.

11 Hæc tota difficultas molesta quidem est, & captiosa; non tamen est particularis in hac ma-

teriā, sed generalis ad plures alias: probaretur enim eodem argumento nunquam nos posse affirmare, quod habeamus euidentiā, vel certitudinem de aliquo obiecto; quia ad hoc affirmandum verè, deberemus habere iudicium, non solum de ipso obiecto, sed etiam de euidentiā iudicij, quod habemus de obiecto: hoc autem secundum iudicium reflexum posset non esse euidens, sed probabile: quo casu etiam primum iudicium directum fuisset euidens, non possemus dicere, quod sumus omnino certi de obiecto illo; quia sicut possumus dubitare de certitudine ipsa, possemus etiam dubitare aliquo modo de veritate obiecti, cum non simus certi, quod non possumus dubitare de illa. Vnde in omnibus materiis in quibus requiritur certitudo, vel euidentiā ad inducendam, vel tollendam obligationem, requireretur processus in infinitum cognitionum reflexarum euidētiarum ad habendam talem certitudinem. Eadem ergo difficultas esset in exemplo supra adducto de virtute illa, quæ obligaret solum ad obediendum præcepto certo & indubitato. Prælati: nunquam enim obligaret, quia nunquam essemus omnino certi de obligatione præcepti, cum nunquam haberemus certitudinem reflexam de iudicio certo distante obligationem, vel saltem de certitudine ultimi iudicij testis. Item in sententiā dicente, votum in dubio non obligare, sed solum quando certò constat de illo, deberet ad obligationem cognosci reflexè certitudo cognitionis de voto; quæ secunda cognitio posset esse solum probabilis, & iam tunc deberet obligatio voti, quæ reduceretur ad cognitionem solum probabilem cum probabilitate contrariæ: unde deberet hæc secunda cognitio esse certa, & cognosci etiam per tertiam cognitionem certam, & sic in infinitum, ut votum certò obligaret. Contra verò, ubi certitudo requiritur ad hoc, ut cesseret obligatio, sequeretur eadem inconuenientia, v.g. Sacerdos, qui non est certus de suo sacerdotio, debet iterum sub conditione ordinari propter inconuenientia, quæ sequuntur ex illa ordinatione dubia & incerta. Quid ergo requiritur in ipso, ut possit dicere, se esse certum de sua ordinatione ritè facta? Dices, requiri iudicium certum, vel euidens, quo iudicet se habuisse intentionem, & accepisse ordinem debito modo. Sed contra, quia, ut dicat, se esse certum, debet cognoscere reflexè certitudinem, vel euidentiā illius primi iudicij, de illa enim loquitur, tanquam de obiecto dicto, quando dicit mihi, se esse certum. Si autem certitudinem illam primi iudicij cognoscit per secundum iudicium non certum, sed probabile, non potest dicere, se esse omnino certum de sua ordinatione, quia iam in radice dubitat, cum dubitet de ipsa certitudine: ergo ut dicat, se esse omnino certum, & ut non habeat obligationem recordationis conditionatæ, necesse erit, quod illud etiam secundum iudicium reflexum sit certum, imo quod eius certitudo non cognoscatur solum probabiliter, sed certò per aliud tertium iudicium certum, & sic in infinitum. Vides difficultatem esse communem ad alias omnes materias, in quibus certitudo requiritur ad inducendam, vel tollendam obligationem: imo quoties aliquis exterius testatur certitudinem secundum de aliquo obiecto, debet esse certus de ipsa etiam certitudine cum omnibus iis reflexionibus, ut posset testificari omnimodam certitudinem, quam omnem formidinem expellit.

Omnes

12 Omnes ergo ad alias etiam materias respon-
dere debemus, obligationem non includere for-
maliter in suo esse ipsum iudicium evidens de
obligatione, quæ quidem obligatio est obiectum
iudicij, & adæquatè ab ipso condistinguitur; est
autem obligatio, ut nomen ipsum importat, liga-
men, quo homo videt se ligatum vndequeque, ita
ut omnis euadendi via ablata sit. Ut ergo cogno-
scatur ipsa obligatio, debet intellectus circumspice-
re, & videre vndique ligamen esse, nec vllam
patere viam euadendi. Ad hoc autem, ut ligamen
illud completè existat, duo requiruntur, nempe
voluntas legislatoris, vel eius, qui obligat, & eius
intimatio sufficiens, siue enim promulgatio, vel
intimatio legis, aut præcepti includatur in ipsa
lege, ut lex est, siue solum sit applicatio legis iam
facta, de quo in materia de legibus certum mihi
est, includi in conceptu legis proximè obligantis,
seu in conceptu ipsius obligationis proximè
completæ. Quando ergo subditus iudicat, se lege
aliqua obligatum, non habet pro obiecto ipsum
iudicium certum, quo id iudicat, sed solum inti-
mationem legis sibi factam antecedenter ad iudi-
cium suum & notitiam talem, quæ ad ipsum per-
tinet: ex qua intimatione, & notitia taliter perla-
ta ligatur, ut non possit licitè legi resistere, & con-
tradicere, quam impotentiam iudicat per illud
iudicium: illa autem notitia, & intimatio est ali-
quid antecedens, nempe verba legis debito modo
ipsi dicta, & ab ipso percepta, quæ eo ipso ligant
subditum, & hoc est obiectum iudicij suble-
quentis.

13 Similiter quando prudentia dicitur obligatio-
nem credendi firmissimè obiecta proposita, non
habet pro obiecto euidentiā ipsius iudicij, quo
obligationem illam iudicat, sed obligationem an-
tecedentem, quæ est obiectum talis iudicij. Quæ
obligatio completur per notitiam talem rerum
credendarum, & debiti radicalis ex iure ipso na-
turæ credendi firmissimè, quæ taliter proponun-
tur. Illa autem notitia horum omnium non in-
cludit ipsum iudicium evidens de obligatione,
sed sunt apprehensiones, & notitiæ antecedentes
per quas intellectus quasi audit, ut postea iudicet
sicut subditus antequam iudicet, se esse lege obli-
gatum, accipit talem legis notitiam ita proposi-
tam, per quam obligatur formaliter, & aufertur
omnis potestas resistendi. Sic intellectui propo-
nuntur taliter obiectum fidei, ut proponatur ei si-
mul ablata omnis potestas licitè resistendi, & non
credendi, de qua ablatione potestatis, & obliga-
tione posita iudicat postea intellectus, quia præ-
cessit notitia omnis viæ clausæ, & notitia talis ex
se, ex qua posset oriri iudicium evidens de obli-
gatione. Nam licet illa notitia præcedens non
fuerit iudicium, fuit tamen notitia clara claritate
radicali; qualis in ipsis etiam apprehensionibus
reperitur: neque enim apprehensiones omnes
sunt eiusdem rationis, sed aliquæ sunt ineptæ ad
generandū assensum: aliæ aptæ solum ad generandū
assensum probabilem: aliæ aptæ ad generandū
assensum euidentiem, & determinantes ad illum:
quare in ipsis etiam apprehensionibus, & notitia
illa præcedente iudicium inuenitur suo modo
claritas radicalis. Hæc ergo claritas, quæ in illo
modo proponendi præcedit, est, quæ complet
obligationem, & aufert vias omnes euadendi ne-
cessitatem legis, & debiti, & hæc claritas cogno-
scitur, & affirmatur, quando prudentia affirmat
obligationem credendi firmissimè.

Dices, iudicium non habere pro obiecto ipsas
apprehensiones formales, sed earum obiectum;
neque enim iudicium versatur circa aliud ob-
iectum, nisi circa illud, quod per apprehensiones
præcedentes propositum fuit: si ergo appren-
siones non habent pro obiecto obligationem
completam, quæ formaliter completur ab ipsis ap-
prehensionibus taliter obiectum proponentibus,
nec apprehensiones habent se ipsas pro obiecto;
consequens est, ut nec iudicium ipsum prudentiæ
possit habere pro obiecto obligationem comple-
tam, vel illam affirmare. Respondeo, apprehensio-
nes primas non habere pro obiecto obligationem
completam, quippe quæ completur formaliter
per ipsasmet apprehensiones taliter proponentes
obiectum, quare nec iudicium primum, quod ad
ipsas consequitur, affirmat obligationem comple-
tam, sed incompletam. Postea tamen dari appren-
siones reflexas de statu resultantem ex prioribus
apprehensionibus, per quas secundas proponitur
iam obligatio completa resultantem ex prioribus: &
ad has apprehensiones reflexas consequitur se-
cundum iudicium reflexum, quod est iudicium
practicum affirmans obligationem completam
resultantem ex obiecto taliter proposito, & cum
tali claritate per priores apprehensiones, ut non
sit via licitè resistendi illi legi. Sicut etiam quan-
do intimatur subdito præceptum, aut lex sui su-
perioris, prima apprehensio non proponit sub-
dito obligationem completam, sed incompletam,
hoc est, voluntatem, & præceptum superioris in-
timatum; & de hoc ipso fit primum iudicium:
alia verò apprehensiones reflexæ super qualita-
te, & claritate primarum apprehensionum pro-
ponunt obligationem practicam completam fun-
daram in præcepto taliter intimato, & cognito,
ut nulla sit via euadendi obligationem, & resi-
stendi licitè legi, & ex his apprehensionibus ori-
tur iudicium practicum dictans obligationem
completam, & practicam obediendi hæc & nunc
tali præcepto taliter cognito.

15 Urgebit aliquis, manere adhuc eandem diffi-
cultatem supra positam: quia illud totum, quid-
quid est, per quod completur obligatio, potest
cognosci inemittere, seu per cognitionem so-
lum probabilem; unde redit tota difficultas, quia
eo casu iudicium probabile dictabit obligatio-
nem credendi firmissimè, & per consequens po-
terit imperari assensus fidei absque iudicio eui-
denti de credibilitate seu obligatione credendi.
Porro totum illud cognosci posse per cognitio-
nem probabilem, videtur probari eodem argu-
mento: quia id, per quod vltimò completur obli-
gatio, sunt apprehensiones tales ita clarè propo-
nentes legem, & debitum radicale, ut non re-
linquatur modus euadendi, & licitè resistendi: to-
ta autem ea claritas apprehensionum, & talis mo-
dus proponendi obiectum potest cognosci reflexe,
non clarè, sed probabiliter, quia de ipsamet
claritate, & euidentiā potest esse opinio reflexa,
& sæpe dubitamus de nostris actibus, an fuerint,
vel non fuerint euidentes.

16 Respondetur tamen iudicium vltimum pra-
cticum, & suo etiam modo apprehensiones, si
quæ sunt, illud præcedentes, non esse probabile,
sed evidens, quippe quod semper est intuitivum
vel connexum necessariò cum intuitione; est
enim reflexum supra statum, quem obiectum vlti-
mo habet in intellectu de presenti, quem statum
præsentem intueri homo potest per actum reflexe-

Apprehensio-
nes primas non
habent pro ob-
iecto obliga-
tionem com-
pletam.

sum; quare non potest probabile esse quia cognitio intuitiva non est probabilis. Posset quidem esse non omnino distincta, atque ideo quæ non posset reddere rationem distinctâ de omnibus prædicatis sui obiecti, propter intuitum albedinis non percipit distincte, an albedo sit ens modale, vel reale, &c. ea tamē quæ intuituē percipit, euidenter percipit, & nihil probabiliter. Iudicium ergo practicum circa certam obligationem debet explorare totum statum, quem obiectum habet in intellectu, atque ideo debet intuituē repræsentare certitudinem iudicii præcedentis. Vel ergo ea certitudo est in iudicio præcedenti, & percipitur, & tunc debet percipi intuituē, quia vltimum iudicium fertur intuituē ad certitudinem præcedentis iudicii, atque adeo vltimum iudicium non erit probabile, sed euidenter de certitudine obligationis. Vel non est talis certitudo præcedens, aut etiam si sit, non percipitur à iudicio sequenti propter aliquod impedimentum: & tunc iudicium sequens non dicitur obligationem certam vlllo modo, cum non habeat certitudinem formaliter loquendo pro obiecto, atque adeo illud iudicium non sufficit ad voluntatem credendi firmissimè, quæ voluntas non potest oriri prudenter, nisi à iudicio practico de obligatione certa credendi: nec hoc iudicium de obligatione omnino certa esse potest; nisi sit reflexum supra ipsam certitudinem notitiæ præcedentis, quam cum præsens sit, intuituē percipit, & per consequens non probabiliter, sed euidenter. Requiritur autem in fide, vt prudenter credatur, hæc vltima euidentia de certitudine obligationis: quare si aliquis sine illa putaret se debere credere, adhuc sine certitudine obligationis, illud iudicium esset falsum, & non esset à prudentia infusa, nec deferuisset ad piā voluntatem supernaturalem credendi. In aliis autem materiis, in quibus plerumque non requiritur certitudo obligationis ad licitè, & prudenter operandum, possumus licitè, & aliquando honestè sine illa certitudine operari, non verò in iis aliis, in quibus ob peculiare rationes requiritur certitudo præcedens de obligatione, vel de defectu obligationis. An verò cum dubio, vel probabilitate obligationis, teneamur obligationi satisfacere; non potest vna regula generalis pro omnibus materiis assignari, in vniuersum tamen loquendo de probabilitate dicendum videtur, quoties per vltimum iudicium attentis omnibus circumstantiis intrinsecis, & extrinsecis, indicatur, solum probabilis obligatio cum probabilitate etiam de negatione obligationis, non teneri nos obligationi probabilis satisfacere, sed posse amplecti probabilitatem contrariam. Dixi tamen, quando vltimum iudicium dicitur probabilem vtriusque partem: quia in aliquibus materiis, etiam non obstante probabilitate vtriusque partis, debemus tutiorem partem eligere, vt in materia & forma baptismi, & similibus. Tunc autem illud iudicium probabile non erat vltimum, sed valde remotum, & postea succedit aliud iudicium certum de obligatione sequendi partem tutiorem in illa materia non obstante probabilitate remota contraria. Sicut è contra quando propter probabilitatem vtriusque partis possumus alterutram sequi, vltimum iudicium practicum, certò iudicat de defectu obligationis propter probabilitatem, quam certò possumus amplecti.

Quando verò non est probabilitas, sed dubium

de obligatione, tunc ante adhibitam diligentiam, pro rei opportunitate ad deponendum dubium & examinandam veritatem, non possumus operari contra obligationem dubiam; & tunc iudicium etiam vltimum erit de obligatione certa non operandi cum illo dubio, ne exponamus nos temerè periculo violandi obligationem. Facta verò diligentia, si adhuc perseverat dubium de obligatione, tunc in aliquibus materiis possumus vt libertate nostra, & tunc iudicium etiam vltimum erit, per se loquendo, certum de defectu obligationis; in aliis verò materiis non licebit operari contra obligationem dubiam; & tunc iudicium etiam vltimum erit per se loquendo, certum de obligatione, quæ autem sit hæc, vel illa materia, non est huius loci; pertinet enim ad varios tractatus: nunc enim solum incidenter id supponimus, vt videamus, quomodo vltimum iudicium possit esse certum de obligatione, quin sit reflexum supra se ipsum, & supra suam certitudinem.

Potes, quid si in vtroque casu, nimirum quando vel obligatio est solum probabilis, vel quando est dubia, iudicium vltimum non sit certum de obligatione, vel carentia illius, sed solum probabiliter. Respondeo in primis, quoties agitur de obiecto bono, aut malo in genere moris, seu de honestate, & in honestate morali, intellectum tendere se per ad explorandum, quantum potest, & formandum vltimum iudicium ex omnibus circumstantiis intrinsecis, vel extrinsecis, etiam cum reflexione supra omnes suos actus; & ideo iudicium de rebus moralibus dicitur pertinere ad rationem, seu partem superiorem, & dirigi secundum regulas vniuersales, quia licet in rebus aliis, v.g. in appetendo cibo, intellectus sæpe non attendat, nisi ad eius delectationem ex vna parte, & ad sumptus pro eo faciendos ex alia; in rebus tamen moralibus attendit ad regulas vniuersales, vt videtur, quid ex omnibus circumstantiis in vniuersum hæc & nunc, sit pro honestate vel in honestate illius obiecti, donec certificetur saltem certitudine reflexa de statu morali obiecti, attentis omnibus circumstantiis, & modo, quo innoscitur. Quare, si est certitudo obligationis, iudicium vltimum eam affirmat; sicut è contra, si est certitudo de defectu obligationis, hunc etiam defectum certò affirmat. Si verò sit dubia, vel probabilis obligatio, iudicium sequens certò affirmat dubium illud, & tunc ulterius intellectus, qui nondum inuenit certam obligationem, vel eius carentiam, pergit inuestigando reflexè, an stante dubio, vel incertitudine obligationis, cesset certò obligatio vel potius infurgat: & de hoc ipso format iudicium aliud certum, si potest attentis iis omnibus circumstantiis. Si autem non potest, sed attentis omnibus nequit certò asserere, manere, vel deficere obligationem: affirmat ad minus certò non esse certam obligationem, vel defectum illius. Hoc autem iudicio stante, an voluntas possit agere contra obligationem dubiam; distinguendum est: nam si adest iudicium vltimum probabile de obligatione, & nullum etiam probabile de defectu obligationis, debet voluntas satisfacere obligationi, quæ proponitur, quam si non exequatur, nullum sequitur iudicium probabile de defectu obligationis, quod, vt supponitur, nullum habet. Si verò appareat etiam probabilitas partis contrariæ contra obligationem, sequitur, vt iudicet etiam, se non obligari, cum possit amplecti illam probabilitatem, atque ideo non potest

simul habere iudicium, probabile de obligatione, quia non possunt simul esse duo assensus etiam probabiles de obiectis contrariis in eodem intellectu, nec illud iudicium probabile de obligatione possit esse ultimum, cum apparente ultima probabilitate contraria, non possit esse ultima obligatio practica. Quod si contendas fieri posse, ut iudicet probabilitatem esse contra obligationem, & tamen non iudicet, se ideo excusari ab obligatione, neque ideo possit adhuc assensu probabili iudicare dari obligationem absque assensu probabili circa carentiam illius, licet ad sit assensus circa probabilitatem in actu signato contra obligationem, dato eo casu teneretur per accidens propter ignorantiam sequi iudicium probabile de obligatione, quam iudicat absolute esse, cum nullum habeat assensum probabilem, quo iudicet non esse obligationem, quem assensum sequi possit.

19 Quando denique non ageretur de probabilitate, sed iudicaretur solum obligationem omnibus pensatis, esse dubiam: tunc in aliquibus materiis per se loquendo, deberet satisfieri obligationi, in quibus nimirum tutior pars in dubio sequenda est: quia per se loquendo, ex illo dubio de obligatione deberet subsequi iudicium reflexum de obligatione in tali materia; in aliis vero materiis, per se loquendo, cessaret obligatio, quia ex illo iudicio de obligatione dubia, consequitur iudicium aliud reflexum de cessione obligationis in illa materia. Si autem contendas, posse contingere, ut per accidens nullum aliud iudicium sequatur, sed ultimum iudicium dicat solum obligationem esse dubiam: certe iudicium illud non esset sufficiens ad obligandum, quia ipsum solum, & sistendo ibi, non esset sufficiens ad mouendam voluntatem. Voluntas enim deberet moueri à iudicio proponente bonum: illud autem iudicium nullum proponit bonum, sed solum dubium de obligatione; ergo quandoque intellectus non progreditur dicendo, bonum, necessarium, vel certe expediens est satisfacere huic obligationi dubie, nondum adest regula ultima mouens voluntatem ad operandum intuitu obligationis. Debet ergo semper deueniri ad iudicium ultimum certum, vel saltem probabile circa honestatem vel turpitudinem ipsam obiecti propositi, attentis omnibus circumstantiis presentibus.

20 Dices, qui operatur cum conscientia erronea obsequando, vel violando præceptum falsum, quod sibi fingit, non potest habere iudicium ultimum certum, aut probabile, sed falsum, & erroneum; & tamen meretur operando iuxta illud iudicium: non ergo requiritur iudicium evidens, imò nec verum ad prudenter operandum, qui enim meretur, prudenter operatur. Respondetur facile, eo casu iudicium ultimum verissimum esse, & prudentissimum, atque etiam certissimum; nam licet aliquod iudicium præcedens fuerit falsum, quo falsò iudicatur præceptum obligare, & ideo dicatur esse conscientia errans: posito tamen illo iudicio, & quod homo ob ignorantiam, vel inaduertentiam suam non inuenit viam euadendi obligationem legis; verissimum, & certissimum est, hominem hic & nunc obligari ad ponendum opus illud, & hoc iudicium elici potest etiam à prudentia infusa, & deferuire ad meritum etiam supernaturale.

11 Nunc iam, ut ad id reuertamur, vnde digressi sumus: hæc omnia applicari possunt ad iudicium

credibilitatis, seu obligationis credendi, cuius occasione hæc dicta sunt, ut videremus, an posset voluntas imperare prudenter assensum fidei cum iudicio ultimo credibilitatis solum probabili; dicendum itaque est id fieri non posse, quia cum motuum pig affectionis sit honestas credendi firmissime, quando obligatio credendi certa est, alioquin non imperaretur prudenter talis assensus firmissimus, consequens est, ut debeat cognosci prius obligatio certa, atque adeo certitudo obligationis completa ortæ ex cognitione evidenti præcedenti: cuius cognitionis evidentiæ, cum præsens sit, & intuitiue percipiatur, non potest nisi euidenter representari à iudicio ultimo practico, quod iudicare debet de euidentiæ actuum præcedentium, à quibus hæc obligatio ultimo completa fuit in ratione obligationis certæ.

Vnde ad primam confirmationem propositam dicimus repugnare, quod iudicio solum probabili affirmetur obligatio illa certa credendi firmissime hic & nunc, quia obligatio illa compleri debet per euidentiæ actuum præcedentium; quæ euidentiæ si exiit in ipsis actibus, cum præsens sit, debet percipi intuitiue, & euidenter, & non solum probabiliter ab intellectu per actus subsequentes in posteriori natura.

Ad secundam confirmationem ibi adductam respondetur etiam ex dictis, iudicium ultimum evidens de certitudine obligationis credendi non debere cognosci per aliud iudicium reflexum: quia iam per illud iudicium cognoscitur obligatio certa, & eius certitudo proueniens formaliter ab actibus præcedentibus certis. Et cognoscitur euidenter per iudicium evidens certificantem formaliter de ipsa certitudine, quod iudicium non includitur in obligatione certa credendi, sed supponit totam illam, & representando eam clarè, applicat eam sufficienter, ut moueat voluntatem: quæ quidem non habet pro motiuo ipsam applicationem sufficientem motui, quod est obligatio certa, ut condistincta ab applicatione seu representatione certa, qua applicatur, quamvis, ea applicatio, & talis applicatio evidens exigatur ad mouendum sufficienter, ut mox explicabo.

Hinc etenim possumus obiter indicare responsionem ad exempla ex aliis materiis, quæ adduximus supra, in quibus diximus esse eandem difficultatem. Et in primis, quando aliquis testificatur, se aliquid certo scire necesse quidem est, quod non solum sciat rem ipsam, sed etiam reflexè cognoscat certitudinem, quam de re habet, non potest enim loqui id, quod non cognoscit; loquitur autem non solum de re ipsa, sed etiam de certitudine, quam de re habet: ergo necesse est, quod utramque cognoscat; non est tamen necesse, quod cognoscat etiam cognitionem certam reflexam, quam habet de cognitione directa, certa; daretur enim processus in infinitum, quare sistendum est in aliqua cognitione certa, quæ sit sola applicatio rei, de qua loquitur, & non sit obiectum loquutionis, vel obiectum à se cognitum. Quando verò vrges, quia si cognitio evidens ipsa, quam habes de obiecto cognoscereur à te per cognitionem solum probabilem, non posses testari te esse omnino certum de ipso obiecto, posses enim formidare de certitudine tua, cum solum probabiliter cognoscas, te habere cognitionem euidentem de obiecto: respondendum est, si cognitio evidens, aut certa, quam habes de obiecto non cognosceretur à te cognitione certa, sed incerta, & probabili,

An possit voluntas imperare prudenter assensum fidei cum iudicio ultimo credibilitatis solum probabili?

22

Respondetur ad primam confirmationem supra positam.

Respondetur ad secundam.

probabili, non posse te testificari, quod obiectum illud certo scias: ad hoc enim testificandum non sufficit certo scire obiectum, nisi & certo scias te illud certo scire. Nam cognitio incerta reflexa de cognitione certa directa, licet repræsentet idem obiectum, & eandem certitudinem, quam repræsentaret cognitio certa reflexa de certitudine directa: non tamen repræsentat debito modo, ut moueat voluntatem ad volendum id testificari. In genere enim loquendo fatendum est, ad aliquos actus requiri ex parte intellectus non solum quod proponat tale obiectum, sed etiam, quod proponat tali genere cognitionis, quæ cognitio, licet non sit obiectum, nec cognoscatur, est tamen applicatio talis, ut ex eius variatione pendeat sufficientia, vel insufficientia applicationis ad mouendam voluntatem, quæ in ordine ad obiectum idem diuerso valde modo tangitur, & mouetur diuerso genere applicationis, & propositionis. Exemplum habemus in visione clara Dei, quæ quidem ita applicat obiectum suum voluntati, ut licet ipsa visio, & eius claritas non cognoscatur reflexe, & licet omnia prædicata Dei, quæ clare repræsentat, antea cognoscerentur obscure per fidem, voluntas tamen mouetur necessario ad amorem Dei, ad quem amorem non mouetur necessario cognitione alia obscura, vel abstractiua eiusdem obiecti. Ecce modus cognitionis non cognitus variæ modum mouendi voluntatem, licet tota illa variatio sit in sola applicatione, & non in ipso obiecto, vel motiuo. E contra cognitio euidentis mali præsentis, vel futuri multo magis contristat, vel conturbat, quam cognitio probabilis eiusdem mali, ut experientia constat, qui excessus prouenit solum à diuerso modo applicationis, licet applicatio ipsa non cognoscatur reflexe, & sic in aliis exemplis. Similiter ergo ad volendum testificari de notitia certa alicuius obiecti non mouet sufficienter cognitio solum probabilis de notitia certa obiecti, sed requiritur notitia certa de certitudine directa: quia licet cognitio probabilis reflexa proponeret eandem certitudinem cognitionis directæ, quam proponeret cognitio reflexa certa, & aliunde ipsa cognitio certa reflexa non cognoscatur: illa tamen cognitio probabilis ita debilitat propositionem, & applicat certitudinem cognitam, ut in actu exercitio debilitat voluntatem ad testificandam securitatem, & certitudinem, sicut enim cognitio solum probabilis de bono præsentis, licet proponat ex parte obiecti illud idem bonum, in ipso tamen actu exercitio contristat, & impedit gaudium vehemens de possessione tanti boni: ita, cum eadem sit anima, quæ cognoscit certitudinem, & quæ debet velle eam testificari (nam eadem anima immediate concurret ad cognitionem & amorem) cognitio illa incerta de certitudine cognitionis directæ non certificat formaliter animam de illa certitudine, & in actu exercitio reddit ineptam, & minus securam ad testandam alacriter certitudinem, & securitatem de obiecto. Quando vero est certitudo ex parte obiecti cogniti, & ex parte applicationis certæ, quæ proponitur, iam tunc anima est & obiectiua, & formaliter certa, & secuta, atque apta ad testandam securitatem & certitudinem. Quod idem dicendum est de iudicio euidenti credibilitatis ad voluntatem credendi: nam licet illud iudicium vltimum non cognoscatur, sed certitudo prioris iudicii directi atque adeo certitudo vltimi iudicii

reflexi non moueat ut obiectum cognitum: mouet tamen formaliter per modum applicationis debite certificantis formaliter animam, & redditur securam de certitudine obligationis credendi. Quare si iudicium illud vltimum posset non esse euidentis, sed probabile de obligatione certa, & certitudine directa, non moueret sufficienter ad volendum prudenter credere firmiter, non ex defectu obligationis certæ propolite, sed ex defectu applicationis debite, nempe iudicii certificantis formaliter, quo ea certitudo obligationis proponeretur.

Propter eandem rationem virtus illa, si quæ esset, quæ inclinaret solum ad obediendum, quando esset certitudo præcepti obligantis, non posset obedire, quando solum probabiliter proponeretur præceptum certum: quauis enim proponeretur totum motiuum ex parte obiecti, non tamen adesset motiuum ex parte applicationis, quæ certificantis formaliter de obligatione præcepti, sed potius esset radix formidandi de veritate obligationis, quæ formido radicalis impediret voluntatem ab operatione certa. Similiter, si requireretur totalis certitudo voti ad eius obligationem, non obligaret, quando voti obligatio certa proponeretur per iudicium solum probabilis propter eandem rationem, fortasse tamen ad obligationem voti non requiritur tanta certitudo reflexa, imò sufficeret notitia probabilis sine probabilitate contraria; de quo alibi. Denique qui assensu solum probabiliter iudicaret certum fuisse suum baptismum, vel suam ordinationem in Sacerdotem, posset, & deberet repetere sub conditione baptismum, vel ordinationem, quia non posset affirmare, se certum esse de suo baptismo, vel ordinatione, licet probabilitas solum se teneret ex parte vltimi iudicii non cogniti, sed applicantis certitudinem cognitam: nam in istis omnibus procedit eadem ratio. Quæ licet prolixius fortasse dicta videantur, oportuit tamen ea aliquantulum euoluere occasione illius difficultatis, quæ, ut vidimus, in multis materiis potest occurrere.

Habemus ergo ex dictis, requiri ad voluntatem prudenter credendi fidei christianæ firmitatem iudicium euidentis de credibilitate obiecti. Ad id Suarez *dist. 2. n. 6.* iudicium hoc debet dicere euidenter non solum obiectum fidei esse credibile, sed etiam esse credibilis quacunque doctrina sibi contraria. Hoc tamen nihil addit ipsa supra id, quod diximus. Nam creditio in hac quaestione non significat id solum, quod credi potest, sed quod prudenter credi debet firmiter super omnia alia: non potest autem esse obligatio credendi taliter aliquid, cuius contrarium æquè sit credibile, vel saltem sit prudenter credibile: nam eo ipso possemus prudenter formidare de veritate huius obiecti, si eius contrarium possemus prudenter credere: non possemus ergo prudenter cohibere formidinem omnem circa veritatem huius obiecti, nec id posset præceptum fidei præcipere. Idem ergo est hoc obiectum esse taliter credibile firmissima fide, ac esse credibilis omnibus obiectis contrariis. Nunc iam videamus, & dissoluamus argumenta, quæ communiter fieri solent contra necessitatem huius euidentie credibilitatis, ex quorum solutione melius intelligetur, qualis, & quanta sit hæc necessitas.

SECTIO II.

*Referuntur, & solvuntur argumenta
contra necessitatem evidentis
credibilitatis.*

²⁵ ^{Obiectio 1.} **C**ontra doctrinam præcedentem plures sunt obiectioes. Prima, quia licet motiva nostræ fidei talia sint, ut reddant illam evidenter credibilem, hoc tamen est respectu eorum, qui accurate vim & efficaciam argumentorum perpendunt; non tamen respectu rustici, vel pueri venientis ad annos discretionis, quia ea motiva ferè ignorat, & solum movetur auctoritate parentis, vel magistris; quod motivum sanè non sufficit ad probandum evidenter, quod ea obiecta sint prudenter credibilia, ergo sine evidentia credibilitatis potest haberi fidei assensus. Respondeo, licet illud motivum, quo puer movetur non sufficiat ad generandam evidentiam credibilitatis respectu omnium; sufficere tamen ad probandum evidenter esse credibile prudenter ab ipso; nam evidens est, puerum incapacem, & rudem prudenter facere credendo, quæ à Parentibus audit, quos natura illi magistros designavit, donec per se possit alia maiora motiva investigare: ex quo fit, quod aliquis maiorem habet sagacitatem, & industriam maiora requirere motiva, quæ ipsi reddant mysteria evidenter credibilia.

²⁶ ^{Obiectio 2.} **S**ecundò Obicitur, si ante fidei assensum præcedit evidentia credibilitatis, ergo nemo, cui fides sufficienter proponatur, poterit illam negare. Respondeo negando consequentiam, quia licet mihi evidens sit, obiectum fidei esse prudenter credibile, possum nolle credere passionem, vel alio affectu ductus: sicut licet sciam evidenter, bonum temperantiæ esse mihi prudenter amabile, possum illud non amare: ratio autem est quod hæc evidentia credibilitatis non est evidentia ipsorum mysteriorum, nec assensus quo iudico fidem esse veram; sed quo iudico bonum & honestum & debitum esse illa credere.

²⁷ **D**ices; ergo saltem quotquot fidei resistunt, sciunt evidenter obiecta fidei esse prudenter credibilia; ergo sciunt evidenter sectas contrarias esse prudenter incredibiles; quod videtur durum: cum constet experientia illos exilimare, se prudenter agere retinendo suas sectas. Respondeo, aliquos ex iis, licet evidenter sciant suas sectas, non posse prudenter retineri: affectu tamen depravato velle imprudenter agere, sicut omnis, qui ex malitia peccat, scit evidenter se imprudenter agere: & tamen vult ita operari. Deinde addo, alios quamplures non peruenire ad evidentiam credibilitatis, quia ad hanc requiritur attentata consideratio argumentorum, & motiuorum, iuxta illud psal. 45. *Vacate, & videte quoniam ego sum Dominus*, &c. quam diligentiam, & examen ipsi terrenis rebus dediti, & affectu sæculi excæcati nolunt adhibere: non tamen ideo excusantur à peccato; debent enim attendere & inquirere, & non inquirent.

Vergetis adhuc, ergo saltem omnes fideles sciunt evidenter, sectas alias esse incredibiles, ergo sciunt evidenter illas esse improbabiles; nam quod non est credibile, non est probabile. Respondeo ad primam sequelam, distinguendo: sciunt evidenter

illas non esse prudenter credibiles, seu esse prudenter incredibiles, concedo: sciunt evidenter illas non esse credibiles prudenter, vel imprudenter, nego. Unde ad secundam sequelam similiter distinguo: sciunt evidenter illas non esse prudenter probabiles, concedo; sciunt evidenter illas non esse probabiles prudenter, vel imprudenter, nego.

²⁸ ^{Obiectio 3.} **H**inc nascitur tertia obiectio: quia si fideles sciunt mysteria fidei esse evidenter credibilia, ergo sciunt evidenter esse vera, seu possibilia; probatur consequentia, quia illud solum est credibile, quod est verum & possibile. Respondetur negando consequentiam, & ad probationem dicimus; non esse idem credibilitatem, & veritatem, seu possibilitatem: credibile enim solum est, quod ita proponitur, ut dignum sit, cui prudenter assentiamur. Contingere autem potest taliter aliquando proponi aliquod falsum, & impossibile: nam rusticus, cui Parochus tanquam de fide proponit, esse quatuor personas in Trinitate, evidenter iudicat; illud esse prudenter sibi credibile, sicut quando proponitur verus articulus; & sanè in hoc non fallitur. Quia licet illud in se sit falsum, & impossibile; est tamen hic & nunc prudenter credibile ab hoc rustico, ergo ex evidenti credibilitate non potest argui evidenter veritas.

²⁹ ^{Obiectio 4.} **V**igent tamen hoc sophismate: hæc est bona consequentia: hoc obiectum est evidenter impossibile, ergo est evidenter incredibile; ergo hæc etiam erit bona: hoc obiectum est evidenter credibile, ergo est evidenter possibile. Antecedens est clarum: Consequentia probatur, quia ab opposito consequentis, ad oppositum Antecedentis bene arguitur, v.g. *Petrus currit, ergo movetur*: bene inde arguitur: *non movetur ergo non currit*. Sed in secundo argumento facto arguitur ab opposito consequentis prioris argumenti, nempe ab *evidenter credibili*, quod opponitur *evidenter incredibile*, quod erat consequens in priori argumento, ergo arguetur bene, ad *evidenter possibile*, quod est oppositum *evidenter impossibile*, quod erat Antecedens prioris argumenti.

³⁰ **H**uic argumento varias solutiones, nec satis clare assignat Hurtado *disput. 22. sect. 2. §. 6. & sequentibus*, nec bene impugnatur quam tradiderat Bañes *quest. 1. art. 4. ad 5.* quæ, si bene explicetur, optima est. Respondetur ergo clare, regulam illam Summulisticam, ab opposito Consequentis bene argui ad oppositum Antecedentis, intelligi de opposito contradictorio, non de opposito contrario, quod Bañes dixit valere argumentum ad propositionem negativam, non ad affirmativam: exemplum habes in hoc argumento. *Petrus est homo, ergo est animal*, non enim argueretur bene, *Petrus non est animal, ergo est brutum*, cum tamen brutum sit oppositum hominis, quia nimirum non opponitur homini contradictoriè, sed contrariè: solum ergo potest argui, *non est animal, ergo non est homo*; quod est argui ad contradictoriam Antecedentis, seu ad negativam illius. Sic etiam in præsentī materia, ex hac illatione: *hoc obiectum est evidenter impossibile, ergo est evidenter inopinabile*: bene argueretur: *hoc obiectum non est evidenter inopinabile, ergo non est evidenter impossibile*, non tamen bene argueretur, *est evidenter opinabile, ergo est evidenter possibile*; nec etiam bene argueretur: *non est evidenter inopinabile, ergo est evidenter possibile*. In utraque enim illatione Antecedens posset esse verum,

Regula summulistica.
Ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, ut intelligatur.

& Consequens falsum, eo quod non arguatur ad contradictorium Antecedentis, sed ad contrarium. Similiter ergo idem defectus inuenitur in argumento proposito in obiectione; nam vt bene applicaretur regula, deberet sic formari: *Valeret bene hac consequentia, hoc obiectum est euidenter impossibile, ergo est euidenter incredibile: ergo hac etiam erit bona consequentia: hoc obiectum non est euidenter incredibile, ergo non est euidenter impossibile*: tunc enim seruaretur regula, & argueretur ad oppositum contradictorium Antecedentis quæ consequentia semper debet esse bona.

31
Obiectio 5.

Sed contra obiicit quintò, quia hac est euidentis consequentia: aliquod obiectum est credibile fide diuina, ergo est verum; nam diuina fides non potest credere nisi verum: ergo si hoc mysterium proponitur euidenter credibile fide diuina, euidentis est esse verum. Respondetur, concedendo totum; negando tamen quod supponit obiectio, scilicet mysteria cognosci euidenter vt credibilia fide diuina: quomodo enim cognoscitur euidenter credibilitas in ordine ad fidem diuinam; cum non sciamus euidenter posse dari fidem diuinam, & infusam: solum ergo cognoscimus euidenter, mysteria illa taliter proponi, vt prudenter possimus conari quantum est ex nobis ad credendum firmiter illa, & sine vlla hesitatione, præsciendo ab hoc, quod hic assensus eliciendus sit viribus naturæ, an per fidem infusam: hoc enim prorsus ignoramus.

32
Obiectio 6.

Sextò obiicit potest, quia si sola credibilitas cognoscitur euidenter, & non veritas obiecti in se; ergo veritas obiecti pro illo priori solum cognoscitur probabiliter, ergo apparet etiam probabilis oppositi obiecti, ergo in illo instanti non potest haberi fidei assensus certus: non enim possum certò assentiri alicui obiecto, si tamen in eodem instanti reali censeo, oppositum illius esse probabile. Respondetur, in illo instanti, quo elicio actum fidei, me non assentiri probabiliter obiecto contrario, licet tunc appareat in eo aliqua credibilitas radicalis. Pro quo aduerte, in primis apparere motiua ad obiectum fidei, & ad oppositum: cum hoc tamen discrimine, quod motiua ad obiectum fidei, licet non habeant vim ad illud euidenter ostendendum; habent tamen vim ad ostendendum euidenter, quod voluntas prudentissimè potest imperare assensum excludentem omnem formidinem, quæ nasci posset ex motiuis contrariis; & ideo pro eo priori apparet iam in eo obiecto certitudo radicalis prudens. At verò motiua contraria ad summum habent vim ad hoc, quod voluntas imprudenter operans possit imperare assensum ex illis motiuis. Hoc ergo supposito, antequam intellectus ex motiuis contrariis assentiatur opposito, & stante sola representatione motiuorum vtriusque partis, voluntas imperat assensum fidei certum, & simul cohibet formidinem, non quæ iam sit, sed quæ prodire posset illo instanti, ex motiuis contrariis: quare in illo instanti, quo elicitur fidei assensus, non est formido actualis pro opposito obiecto, nec assensus probabilis illius, sed solum sunt motiua, quæ nisi cohiberentur, possent generare formidinem, & quæ si voluntas annueret, possent generare assensum obiecti contrarij: & in hoc sensu dicimus apparere in illo instanti imprudentem quandam credibilitatem radicalem obiecti contrarij, id est, motiua, quæ ex imprudenti voluntate possent generare imprudentem assensum obiecti contra-

rii. Cum hæc tamen credibilitate radicali obiecti contrarij fiat bene assensus fidei adherens certò suo obiecto, & cohibens formidinem, ac assensum formalem, qui oriri posset pro obiecto contrario ex suis motiuis.

Septimò obiicit quia si apparente sola verisimilitudine obiecti, potest intellectus ex imperio voluntatis assentiri obiecto sine formidine; cur etiam, licet non appareat euidenter, sed solum probabiliter credibilitas obiecti, non poterit voluntas prudenter imperare assensum certum, & sine formidine; Respondetur, totam repugnantiam defumi ex supradictis, quia si non apparet euidenter credibilitas, quantumcumque imperaret voluntas, non posset cogere intellectum ad assentiendum ex obligatione, & necessitate; semper enim maneret licitus, & voluntarius dissensus, cum esset etiam probabilis, non esse illud obiectum prudenter credibile: at verò posita euidentia credibilitatis, licet obiectum contrarium maneat imprudenter credibile radicaliter modo explicato, potest intellectus ex voluntatis imperio elicere assensum firmum, & obligatorium, non enim apparet via ad prudenter, & licite dissentiendum huic obiecto.

Quare non debemus dicere, pro illo priori apparere solum probabilitatem, aut qualemcumque verisimilitudinem mysterium fidei; sed potius pro eo priori apparere euidenter certitudinem radicalem illorum, hoc est, taliter proponi, vt euidentis sit, ea esse digna fide excludente omnem formidinem ex vi voluntatis imperantis. Sicut neque etiam debemus simpliciter concedere, quod obiecta contraria pro eo priori apparent probabilia, seu cum probabilitate radicali: nam probabile simpliciter non dicitur, nisi quod habet fundamentum probabile, vt creditur, quod non est in obiectis fidei contrariis, sed solum possumus concedere, quod pro eo priori apparent cum credibilitate radicali saltem imprudenti, hoc est, taliter propolita, quibus ex imprudenti voluntatis imperio possit intellectus assentiri propter motiuum vtrumque apparens, quod præferunt.

Octauò obiicitur, quia argumenta omnia contra nostram fidem euidenter soluntur: ergo euidenter ostenditur non solum eam esse credibilem, sed esse veram: nam si euidenter ostenditur inefficacia argumentorum contrariorum, euidenter scitis, quod probabant falsum. Respondetur negando consequentiam: aliud enim est quod argumenta illa non conuincant intentum, aliud vero probare, quod tendant ad probandum falsum: quare licet possimus primum ostendere euidenter, non tamen secundum.

Nonò obiicit potest, quia iudicium illud falsum in rustico, & puero rudi non apparet, quomodo possit esse verum, nedum euidentis. Affirmare enim credibilitatem, est affirmare obligationem credendi, hoc est, taliter proponi hic & nunc obiectum illud, vt prudenter non possit respui, nec de illo formidari: hoc autem iudicium falsum est: imò enim homo doctus, & prudens de obiecto à Parocho simplici proposito prudenter formidaret; ergo, qui affirmat motiua illa obligare ad non formidandum affirmat falsum. Respondetur, rusticum illum, vel puerum non indicare absolute, & in vniuersum, quod motiua sibi proposita obligent quemlibet ad credendum firmiter, sed solum quod obligent ipsum, & hoc quidem verum.

verum, & evidens est; cum enim non occurrant ei rationes, quæ homini docto occurrerent ad prudenter formidandum, non potest ipse prudenter formidare, & pro eius capiti motiva illa fortissima sunt, quæ debilia essent in ordine ad alios.

Dices, quamvis rusticus sufficiat ea motiva, poterit tamen rusticus simul dicere, ego quidem rudis, & ignarus cum sum, non video, quid possim his motivis opponere: alij tamen doctiores, & prudentiores possent fortasse his motivis contenti non esse, nec Parocho solo proponente credere, quamvis id mihi sufficiat. Si autem rusticus hoc dicat, iam eo ipso poterit ipse etiam prudenter formidare: bene enim argueret dicendo: *alius doctor me potest prudenter dicere, hac fortasse non est revelatio Dei; ergo fortasse hac non est revelatio Dei*, sicut bene argueret rusticus dicendo: *ille homo doctissimus indicat probabile contrarium, ergo fortasse probabile est*. Non ergo habet rusticus evidenciam de obligatione non formidandis, cum prudenter iudicat, hominem doctum posse fortasse illis suis motivis contentus non esse, sed adhuc prudenter formidare.

Respondeo, negando antecedens: si enim rusticus faceret illam reflexionem, & compararet motiva illa cum hominibus doctis, & adverteret, non esse sufficientia pro illis obligandis; iam tunc nec essent sufficientia pro ipso et rusticis, atque adeo alius esset casus. Nos enim loquimur de rustico, cui hæc motiva sufficiunt pro eius capiti, eumque obligant: quare debet esse talis rusticus, qui non attendat ad insufficientiam illorum motivorum pro aliis doctioribus, sed solum ad sufficientiam, quam hic, & nunc habent pro ipso sine alia reflexione, aut comparatione, quam si facere sciret, iam non esset rusticus rudis formaliter loquendo in hoc casu, nec sufficienter motivis illis obligaretur. Quod idem esset, si posset prudenter dicere: ego quidem nunc non scio, quomodo motiva hæc non me obligent, fortasse tamen eras, iis melius examinatis, inueniam, quod non me obligant: iam enim tunc haberet principium aliquid sufficiens dubitandi nunc etiam prudenter de efficacia motivorum.

Adverto ultimum, quando ponimus necessariam evidenciam credibilitatis, non intelligi, quod sciamus evidenter tantam esse vim horum motivorum, ut si in fide nostra deciperemur, Deo tribui posset deceptio, quasi ipse nos decessisset apponens talia, & tanta motiva, quibus nos obligaret ad credendum falsum. Verum quidem est loquendo de collectione motivorum credibilitatis, quæ in Ecclesia christiana sunt ea esse tanti ponderis, ut non possint movere ad credendum falsum, atque ideo si falsa esset fides nostra, Deum fore deceptionis auctorem, ut dixit Richardus de Sancto Victore lib. 1. de Trinitate, cap. 2. Ceterum neque hoc ipsum, licet verum sit, evidenter cognoscimus: alioquin haberemus evidenciam de veritate mysteriorum fidei, quam possemus per evidenciam consequentiam inferre ex infallibilitate motivorum evidenter cognita. Neque etiam hoc ipsum verum est, loquendo de motivis, quæ aliqui fideles habent: nam motiva credibilitatis quæ rusticus habet ad volendum credere, quæ Parochus illi tanquam de fide proponit, non habent ex sua ratione intrinseca repugnantiam cum falsitate: nam cum eisdem motivis credibilitatis credit idem rusticus aliquando articulum falsum à Parocho sibi propositum. Non ergo habet ru-

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

sticus evidenciam de infallibilitate motivorum credibilitatis, quam evidenciam neque etiam docti habent: imò nec iudicat rusticus motiva illa habere repugnantiam cum falsitate: nam hoc etiam iudicium in ipso esset falsum, cum re vera nullā talem repugnantiam antecedentem habeant motiva, quæ sæpe rustico proponuntur. Solum ergo habet rusticus evidenciam de obligatione credendi firmissimè, quam motiva illa hic & nunc ei imponunt, & hanc appellamus evidenciam credibilitatis.

SECTIO III.

Vtrum iudicium evidens hoc de credibilitate oriatur à fide.

Sermo est de assensu evidenti circa credibilitatem: nam loquendo de alio assensu obscure certum videtur, quod possit esse à fide, si quidem per fidem etiam possumus credere res nostræ fidei esse credibiles, & habere credibilitatem talem, quæ obliget ad eas firmissimè credendas; cum hæc etiam veritas revelata sit à Deo in scripturis, ut supra vidimus: quare assensus ille, quo credimus res nostræ fidei esse sufficienter credibiles, quia id etiam revelatum est à Deo, pertinebit ad fidem, & ab ea procedet. Nunc ergo loquimur, de assensu evidenti circa credibilitatem, qui debet præcedere ex natura rei voluntatem credendi, de quo quaerimus, an procedat ab ipsa fide. Affirmant non pauci ex Thomistis, Caietanus in præsentis quæst. 1. art. 4. §. *Ad secundum dicitur*, Bañes ibi quæst. 3. §. *Propter hac*, Aragon. ibi §. *His tamen*, & alij, quibus occasionem dedit S. Thom. dicto art. 4. ad 3. dicens, à lumine fidei provenire, ut videantur ea, quæ creduntur. Non possunt autem videri, hoc est, evidenter cognosci, nisi ut credibilia, & artic. 5. ad primum dixit, medio lumine fidei videri obiecta nostræ religionis esse credenda.

Alij tamen communiter & melius negant, hoc iudicium esse ab habitu fidei. Capreolus in 3. disp. 3. art. 3. ad 3. contraprimam conclusionem, Vega quæst. 9. de iustificatione ad ultimum. Gabr. disp. 24. dub. 1. Valencia in præsentis disp. 1. quæst. 1. puncto 4. prope finem. Suarez disputat. 4. sect. 6. Turrianus disputat. 7. dub. 4. Conipch. disput. 13. dub. 2. num. 13. Granada tract. 2. disp. 2. num. 2. Hurtado disp. 23. Lorca disp. 16. num. 23. & alij communiter. Probant aliqui, quia hoc iudicium credibilitatis manet aliquando in heretico, in quo non est habitus fidei. Sed ad hoc facile dici posset, fieri tunc per auxilium actuale extrinsecum vel intrinsecum concurrens loco habitus infusi, quod etiam dicere debent alij omnes, qui concedunt, iudicium talem ultimum practicum ad credendum esse supernaturale; nam quando habetur anteinfusionem vilius habitus supernaturalis, debet etiam fieri per auxilium actuale intrinsecum, vel extrinsecum. Alij probant, quia heretico, vel infideli, antequam converteretur, nullus inveniatur actus fidei, & tamen inveniatur iudicium illud, ergo ille non est actus fidei. Ad hoc etiam facile respondere possent, in infideli non dari actum fidei, qui proprie appellatur fides, qui est assensus obiecti revelati; dari tamen actum elicivum ab habitu fidei, qui tamen actus non sit fides. Sicut in beatis non datur actus spei proprie, datur

39

Sententia affirmans.

Sententia negans, et contraria.

Q

datur tamen gaudium de beatitudine, qui in multorum sententia elicitur ab eodem habitu spei. Non tamen probio responsum, quam indicat Bañes loco citato dicens, non esse necessarium, quod assensus obiecti reuelati, & iudicium credibilitatis sint duo actus diuersi, sed posse esse vnum, & eundem actum. Hoc tamen non potest quidquam deferuire; non quidem, eo quod non possit idem actus, esse obiectus respectu vnius obiecti, & clarus respectu alterius, ex quo capite doctrinam illam impugnat Granado *ubi supra* n. 3. sed sine fundamento id negatur possibile. Aliunde tamen impugnat clare potest: quia iudicium credibilitatis exigitur ad voluntatem credendi: non ergo potest esse idem actus, quo credimus mysteria, repugnat enim ex ipsis terminis, quod actus credendi moueat voluntatem ad imperandum antecedenter ipsi actui credendi.

40
Ratio Assertionis

Ratio ergo assertionis petenda est ex maxima diuersitate illorum actuum, qui neque in obiecto materiali, neque in formali conueniunt, sed in vtroque differunt omnino, atque etiam in modo diuerso tendendi ad sua obiecta: vnde non apparet quomodo idem habitus etiam infusus extendatur ad vtrumque genus actuum adeo diuersorum. Nam fidei assensus credit mysteria reuelata, quæ sunt obiectum materiale propter Dei veracitatem, & reuelationem, quæ sunt obiectum formale, & credit quidem obscure. Iudicium verò credibilitatis iudicat euidenter obligationem credendi mysteria fidei, quæ obligatio est obiectum materiale huius iudicii, quam obligationem non credit propter Dei testimonium, alioquin crederet illam obscure, sed vel ex terminis illam clare iudicat, vel propter miracula, & alia motiua credibilitatis euidenter affirmat: non ergo pertinet ad eundem habitum. Nam, licet habitus infusus maiorem habeant sphaeram, quam acquisiti, eo quod non acquiuntur per actus, sed dantur ad modum potentie; non tamen habent sphaeram sine aliqua limitatione, sed attingunt suos actus sub eodem obiecto formali saltem inadaquato, & cum aliquo ordine, & subordinatione, ut suo loco explicabitur.

41
Obiectio 1.

Obiiciunt primò, quia fides est lumen: omne autem lumen aliquid clare manifestat iuxta illud Pauli ad Ephes. 5. *Omne, quod manifestatur lumen est*: ergo aliquid manifestat clare: non mysteria reuelata, ergo saltem eorum credibilitatem. Respondetur, fidem esse lumen omnino clarum, sed subobscurum, & ideo ab Apostolo Petro assimilatur lucernæ: *cui bene facitis attendentes, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco*: eo tamen modo, quo illuminat manifestat etiam mysteria certo, licet non omnino clare: vnde dixit Christus Ioan. 16. *manifestaui nomen tuum hominibus*: quod certe non manifestauit euidenter, sed per fidem, per quam etiam, quantum est ex parte sua, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*.

Obiectio 2.

Obiiciunt secundò ex eodem Paulo 1. ad Cor. 4. ubi dicit Deum illuxisse in cordibus nostris ad illuminationem scientia claritatis. Quod cum fiat per fidem, consequens est, ut fides scientiam aliquam afferat, saltem de credibilitate mysteriorum. Respondetur eodem modo, fidei notitiam vocari scientiam latè, prope scientia opponitur ignorantia, vnde de Ioanne Baptista prædictum est, quod præter ante faciem Domini, ad dandam scientiam salutis plebi eius: quæ utique scientia

non erat alia à fidei notitia per illum communica-

canda.
Quod attinet ad S. Thom. Hurtado putat, difficile posse explicari. Alij tamen communiter dicunt S. Thomam non fuisse in contraria sententia. Ita Suarez, Coninch, Granado, Lorca, & alij. Et quidem illo articulo 4. ad 3. solum dicit, quod *lumen fidei facit videre ea, quæ creduntur*. Vbi non est necesse, quod verbum *videndi* accipiat in stricto sensu notitiæ euidentis: sic enim idem verbum in Scriptura passim applicatur ad notitiam fidei. Psalm. 45. *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*. Psalm. 44. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam*. 1. Ioan. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, &c.* & alibi passim: & quidem minor violentia inferitur verbis S. Thomæ ea sic intelligendo quam si velimus, quod loquatur de euidentia credibilitatis, cum ipse non dicat, quod lumen fidei facit videre obligationem credendi, sed ea quæ creduntur. Neque obstat quod Hurtado §. 2. opponit S. Thomam paulo ante in responsione ad secundum loquutum fuisse de motiua ad euidentiam credibilitatis, quod dicit esse miracula, & alia eiusmodi, propter quæ dicit res fidei esse vias sub ratione credibilium ab eo, qui credit: ad hoc enim dici potest, S. Thomam in solutione illa ad secundum, non loqui de notitia, qua ipsa fides, videt ea, quæ credit, sed qua ipse, qui credit, videt ea obiecta esse credenda, quæ quidem est notitia euidentis, sed non dicenda à fide; at postea in solutione ad tertium loquitur de alia notitia, qua fides ipsa facit videre ea, quæ creduntur, & hanc dicit esse à lumine fidei, sed tamen ibi *videndi* verbum non accipit pro notitia euidenti: difficilius videri possent verba, quæ addidit S. Thomas in eadem responsione ad tertium dicens. *Sicut enim per aliorum virtutum homo videt illud, quod est sibi conueniens secundum habitum illum, ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad attendendum his quæ conueniunt rellæ fidei, & non aliis*. Ex quibus verbis alij arguunt quod S. Thomas non possit ibi velle, iudicium credibilitatis esse actum elicictum à fide: comparat enim fidem cum habitibus aliarum virtutum, qui etiam inclinatur ad videndum quid sit conueniens secundum talem virtutem: certum autem videtur actum illum, quo videmus, quid sit conueniens secundum virtutem temperantia non esse elicictum ab habitu temperantia, qui cum sit in voluntate, non potest elicere actum cognoscendi, sed solum modo affectu voluntatis ad bonum temperantia inclinatur intellectum ad inquirendum, & inueniendum bonum temperantia. Eodem ergo sensu loquitur de fide, ut inclinet fideles ad querenda, & inuestiganda, quæ sint per fidem credenda, examinatis motiuis credibilitatis, ita tamen vt iudicium credibilitatis non sit elicictum à fide, sed ortum aliquo modo à fide inclinante ad examinanda motiua credibilitatis, ita Suarez *num. 4.* & alij intelligunt S. Thomam, quæ tamen responsio, & interpretatio, vt verum fatear duriuscula videtur: esset enim eludere potius, quam soluere argumentum, quod S. Thomas sibi oppoluerat, quod erat hoc: *fides est quoddam spirituale lumen: sed hoc sub quolibet lumine aliquid videtur: ergo fide est de rebus visis*, in quo argumento non intendebatur, quod fides media affectione ad credendum inclinaret solum ad querenda motiua, quæ ostenderent aliquod verum, sed quod ipsa fides id ostendat.

ostenderet, quia est lumen, & lumen non ostendit obiectum inclinando ad querendum modum videndi illud, sed immediate ostendit obiectum. Quando ergo postea S. Thomas respondet huic argumento, quod *lumen fidei facit videre ea, quae creduntur*, non accipit illud *facit videre* in alia significatione diversa ab ea, quae fuerat in argumento: fuisse enim equivocationem, & casus tanto Doctore indigna, & argumentum mansisset insolutum: posset enim arguens dicere: ego non peto, an lumen fidei media voluntate inclinet ad querendum aliud lumen, sed an ipsum lumen fidei manifestet, & faciat videre obiectum, quod videtur esse commune cuilibet lumini.

Quo autem modo de habitibus aliarum virtutum dicere poterit S. Thomas, quod homo per illos videtur, quod sibi conveniens est secundum habitum illum: facile responderi posset de habitibus acquisitis in mea sententia, eos habitus esse species bene coordinatas, & dispositas circa obiectum: talis habitus, vel virtutis: quare ad habitum temperantiae, v. g. spectat ostendere, quod, & quale sit obiectum temperantiae, & sic de aliis. Loquendo autem de virtutibus moralibus infusis, possumus etiam cum proportione dicere, sicut virtus fidei completa non solum includit habitum, qui est in intellectu, sed etiam habitum infusum voluntatis ad volendum credere, sine quo habitus solus infusus intellectualis non esset virtus completa fidei; sic etiam virtutem temperantiae infusae, v. g. non solum includere habitum, qui est in voluntate, sed etiam prudentiam correspondentem in intellectu tali virtuti, & ostendentem obiectum temperantiae, sine qua prudentia infusa, temperantia non esset virtus completa, nec posset elicere actus suos in voluntate ex defectu cognitionis supernaturalis sibi proportionatae ex parte intellectus, unde dici solet, virtutes omnes ita esse cum prudentia connexas, ut sine illa non habeant statum & denominationem virtutis completae, & perfectae, ut ex communi sententia probat Salas ubi supra tract. 1. 1. disp. 7. sect. 2. num. 46. Unde in ratione virtutum iam includunt aliquid, per quod ostendere possint obiectum conveniens secundum talem virtutem.

Denique eodem modo intelligi potest, quod adduximus ex eodem S. Thoma art. 5. ad 1. dicente, *medio lumine fidei videri obiecta nostra fidei esse credenda*. Quae verba, si intelliguntur de ipso habitu fidei strictè sumpto, explicari debent ita, ut per fidem videantur in actu exercitio obiecta esse credenda, id est, credantur propter connexionem, quae intellectui apparet inter obiecta reuelata, & auctoritatem Dei, à qua redduntur credibilia, non tam in ordine iam ad voluntatem, quam in ordine ad intellectum ipsum, cui bonitas illationis, & connexio obiecti reuelati cum testificatione primae veritatis reddit obiecta illa credenda; quam necessitatem credendi rem reuelatam positis principiis, & veritatem etiam principiorum, seu testificationem infallibilem Dei videt idem intellectus per lumen fidei visione minus propria, ut diximus, & in veritatem eorum principiorum videt quasi in medio credibilitatem, hoc est aptitudinem rei reuelatae, ut credatur.

Addere possumus, nomen *luminis fidei* posse accipi strictè pro solo habitu infuso ad eliciendum assensum rei reuelatae propter reuelationem primae veritatis, & posse etiam accipi latius, prout includit etiam iudicium credibilitatis, & habitum

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

ad illud requisitum, quicumque ille sit. Nam licet illud iudicium non sit fides, est tamen quasi aurora, vel diluculum fidei: per illud enim incipit iam illuminari homo circa veritates nostrae fidei; imò per illud Deus ex se solo illuminat hominem; nam per ipsum assensum fidei, iam homo etiam ipse voluntariè acceptat lumen sibi à Deo immisissum. Quare sicut lumen dici naturalis communiter accipitur strictè pro lumine durante ortu Solis praecise usque ad eius occasum: aliquando verò sumitur latius pro lumine quod apparet à primo crepusculo aurorae usque ad ultimum post occasum: sic etiam lumen fidei in latiore significatione potest extendi ad crepuscula, quae per modum aurorae, fidei assensum praecedunt, & quibus illuminatur homo à Deo ad credendum. Unde in tract. de Gratia, dixi, & infra etiam dicam, quamvis Patres communiter doceant omnia nostra merita vel condigna, vel etiam congrua in ordine ad salutem aeternam debere procedere ex lumine fidei, non tamen excludere à merito congruo voluntatem illam, qua homo etiam, antequam amplectatur fidem nostram, ei-que assensum praebeat, desiderat non errare in re tanti momenti, & petit à Deo illuminari, ut veram salutis viam discat, ideoque monere solent, qui infidelibus fidem praedicant, & hortari eos, ut petant à Deo lumen, & sequi bonis operibus ad hoc donum impetrandum disponant. Supponunt enim opera etiam illa ante fidem omnino completam, & posse meritoria de congruo, & impetratoria maioris luminis. Quod supponere videtur Gregorius Magnus homilia 9. in Ezechiel. colum. 2. dicens, *opera sine fide non adinuare, nisi fortasse pro fide percipienda fiant*. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audiri, quàm fidelis existeret. Quae ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebant. Ratio autem ea est, quia eiusmodi orationes, licet non oriuntur ex lumine fidei iam omnino ortae, & irradiantis; oriuntur tamen ex fidei aurora, & diluculo, quo honestas credendi incipit apparere, & desiderari. Loquendo ergo de lumine fidei in hac significatione, quae aliena non est, verissimè dici potest, quod per fidei lumen videntur obiecta nostrae fidei esse credenda: per lumen, inquam, fidei praeuium ad ipsam fidem completam, & perfectam.

Quod iterum confirmari potest ex dictis, quia si virtus fidei in ratione virtutis complete sumpta includit etiam habitum pie affectionis infusum, qui est in voluntate ad imperandum assensum intellectualem, & rursus virtutes infusae voluntatis in ratione virtutis completae includunt prudentiam infusam, quae correspondet in intellectu ad dirigendam quamlibet virtutem in propriis actibus. Consequens est, ut virtus fidei completa, prout includit etiam virtutem pie affectionis includat etiam ex hac parte in ratione virtutis complete prudentiam necessariam ad volendum prudenter credere: quare iudicium illud saltem ultimum dictans practice obligationem credendi, quod quidem supernaturale est, & ostendit practice obiecta haec esse nobis credenda, pertinebit ad lumen fidei complete in ratione virtutis, & dici poterit, quod per lumen fidei, sumpta fide in ea completa significatione videntur obiecta haec fidei nostrae esse credenda.

An verò iudicium credibilitatis sit ab habitu prudentiae vel potius ab aliquo alio habitu, & an sit naturale, vel supernaturale, & alia, quae ad ipsam

ipsum spectant, examinabimus suo loco *diff. 11.* vbi de ipso magis in particulari agendum est.

SECTIO IV.

Recensentur breuiter motiua, quæ reddunt euidenter credibilia obiecta nostræ fidei.

48

Diximus, requiri iudicium euidentis de credibilitate nostræ fidei, seu de obligatione eam amplectendi: oportet itaque ostendere, unde hæc euidentis obligatio oriri possit, præsertim ad credendas ita firmiter res adeo difficiles, obscuras, & humanum caput superantes, ad hoc autem opus esset adducere motiua omnia credibilitatis, quæ obligant ad credendum, eorumque pondus & efficaciam ponderare. Hoc tamen longiorem postulat tractatum, & pertinet ad controuersitatem, qui contra infideles, vel hæreticos disputant, & ad eos conuincendos afferunt notas omnes religionis veræ, easque ostendunt in vna Christiana religione reperiri; quare nobis id magis supponendum est, quam probandum, cum de hoc argumento latissime, & vtilissime scripserint plures ex Patribus, & doctoribus antiquis, & recentioribus inter quos videri possunt Iustinus Martyr in *Apolog. pro Christianis*, Eusebius Cæsar. de *preparatione Evangelica*, Augustinus (Si ipse est auctor) lib. de fide rerum inuisib. cap. 7. & lib. contra Epistolam fundamenti cap. 4. Vincent. Lirinensis in suo Commentario, Tertullian. in *Apolog.* S. Thom. contra gentes præsertim lib. 1. cap. 6. & ex Recentioribus Michael Medina lib. 2. de rebus in Deum fide, Thomas Bosius in duobus tomis de signis, seu notis Ecclesiæ, Valentia in præfati disputat. 1. questione 1. puncto 4. & in sua *Analysi*, Card. Bellarm. lib. 4. de Ecclesiâ militante, Lessius in sua consultatione de fide capeffenda, & Suarez in præfati *diff. 4. sect. 3. & 4.* Coninch. *diff. 11. dub. 3.* & latius Hurtado, qui alios refert, & multa ponderat, *diff. 21. per totam*. Nos indicabimus breuiter capita motiuorum, quæ ex citatis auctoribus facile locupletari poterunt.

49

Primum motiuum est puritas doctrinæ Christianæ

Primum itaque motiuum est puritas doctrinæ Christianæ: sicut enim ad examinandas reuelationes priuatas, an ex Deo sint, an ex Dæmone, vel ex proprio spiritu, attendere solemus, an in iis aliquid falsum contineatur, vel aliquid etiam turpe; neutrum enim à Deo esse potest: sic maxime oportet in examinanda vera religione attendere, an in eius doctrina contineatur aliquid vel falsum, vel bonis moribus aduersum: quare si in religione christiana quidquam falsum inueniretur, constaret eam non esse à Deo. Primum ergo eius argumentum sumitur ex eius veritate, per quod non intelligimus veritatem positiuam, hæc enim esset petitio principij, & probare eius veritatem, quia est vera, sed loquimur de veritate quasi negatiua, hoc est, quod in fide nostra nihil reperitur, quod aliunde falsum esse ostendatur; cum tamen in Philosophia ethnica, & in omnibus sectis Paganorum, & hæreticorum reperiantur plures falsitates, & mendacia, quæ ipsa etiam naturali ratione conuincuntur mendacij: quare in nulla ex iis potest esse Religionis veritas, de quo argumento agunt Eusebius lib. 8. de *preparat. Euangel.* & Clemens Alex. lib. 7. *stren-*

mat. Huc etiam spectat, nullam sectam æque perfectam sentire, & docere, ac Christianam, quæ Deum infinite perfectum, & sanctum semper adstruit, in quo aliæ omnes sectæ deficiunt, in quibus pleraque vitia aut defectus in Deo finguntur, imo & ab ipsis Iudæis, postquam à vera fide defecerunt, in hoc magnopere erratum, de quo videri etiam potest Ludouicus Granatenfis in suo *Catechismo parte 4. cap. 22.* vbi innumeros errores Hæreticorum refert circa Dei perfectiones.

Secundum, & simile motiuum est puritas, & sanctitas morum, quam Christiana religio docet, cum Deo placere non possit doctrina à regula honesti declinans, proinde declinant omnes alie vel præcipiendo, vel permittendo turpissima vitia, adulteria, fornicationem, vsuras, votorum violationem, ingluuiem, ebrietatem, & his similia, ad quam potissime impuritatem homines facile Mahometinum, vel hæreses amplectuntur, non maioris sanctitatis, aut perfectionis studio. Quæ autem, & quam infanda scelera Religio publica Romana, cuius leges sanctiores aliis omnibus videri poterant, in media vrbe nutriet, & foueret, videri potest Iustinus Apolog. 2. *Lex autem Domini immaculata conuertens animas*, Psalm. 18. quia nimirum eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum sepius: nullam scilicet maculam etiam mentalis concupiscentiæ turpis non condemnando, cum tamen tota Philosophia moralis longis obscurisque disputationibus moralibus puritatem eiusmodi nec allequa fuit, nec vili vnum persuaserit, quam Christi lex paucis, & clarissimis verbis, & docuit, & mentibus hominum, votorum, puerorum, puellarum firmiter impressit, quæ moribus suis eam ita exprimerent, vt vitam facilius profunderent, quam ab ea puritatis regula declinarent. Videant, quæ ad hoc argumentum congerit, & acriter ponderat Hurtado vbi supra §. 112. & sequentibus.

Hinc autem oritur tertium, & potissimum motiuum, nempe vitæ sanctitas, & puritas in iis, qui Christianam Religionem professantur: nam licet in iis aliqui etiam deprauatis moribus inueniantur: hoc non officit fidei nostræ sanctitati, quæ scelera illa non approbat, sed omnino reprobatur, & suorum præceptorum, consiliorumque puritatem, & possibilitatem satis aperte manifestat in iis, qui multi semper fuerunt, qui eadem mente, atque opere etiam amplectuntur, unde in nulla alia religione, vel secta homines sancti, & immaculati inueniuntur, nisi in Catholica Ecclesiâ, in qua semper plures sanctitatis etiam extraordinaria insignes, & mirabiles conspiciuntur, in quibus nec ipsi nostræ fidei aduersarij quidquam reprehensione dignum in moribus inuenire potuerunt: homines pij, casti, sobrii, humiles, opum, & honoris contemptores, erga omnes beneficii, etiam quoad vitam pro suis proximis profundendam, mansueti, iniurias non vindicantes, sed eas facile condonantes, & nonis etiam beneficiis compensantes, Religio ceteris quæ hæc & similia suadet, & persuadet, non potest Deo non placere, qui totius sanctitatis, & innocentie auctor, & amator est. Huc autem spectat etiam id quod aliqui pie, & prudenter obseruauerunt, nullius alterius sectæ hæreticos nationes, vel prouinciam aliquam paganorum, & gentilium à paganismo ad Christum primo conuer-

cisse studuisse. Curarunt quidem, eos iam per ministros Catholicos semel conuersos peruenire, & trahere ad suam sectam, propterea Ariani traxerunt ad suam sectam Gothos, ubi primum ad Christum Catholicorum opera conuersi fuerant; nunquam autem heretici solliciti sunt de pagani ad Christum adducendis, sicut est contra Catholicos quotidie ad Barbaras, & incultas gentium nationes eo zelo penetrant, cum vitam etiam propriam, & sanguinis iactura: unde clare constat, hereticos non Dei gloriam, sed suam solam, & proximorum mortem optare, cum totum eorum studium non sit eos, qui cæci erant illuminare, sed obsecrare potius eos, qui iam semel fuerant illuminati.

Quartum caput est perseverantia, & uniformitas absque mutatione vlla, aut varietate doctrinae nostrae religionis ab initio vsque ad hanc diem: quod in aliis sectis non invenitur, de quarum omnium initio nobis constat, & qua occasione ceperint, cum antea nemo esset in mundo, qui eas profiteretur: nam ab ipso orbe condito fuerunt sine vlla interruptione, qui Deum vnum colerent, qualem nos colimus, & quibus Christus promissus, & sperandus fuerit, quibus nos non contradicimus, sed omnino consentimus, cum illum eundem, quem ipsi venturum crediderunt, & sub talibus signis demonstrarunt, nos signis eisdem visis, venisse credimus. Ab ipso autem Christo vsque ad hanc diem semper fides eadem, quam nos profiteamur, à pluribus habita, & prædicata fuit, nec ostendi poterit, quando mutationem acceperit, vel quando ceptum sit credi, quod nos nunc credimus, cum antea non crederetur, sicut de erroribus omnibus hereticorum ostendi id facile potest. Hoc autem certissimum signum est veræ fidei, quia teste Paulo ad Ephes. 4. *Vnus Deus, una fides, unum baptisma.* Quod morium, ut ponderavit Suarez *vbi supra numero 11.* visum est August. efficacissimum *lib. contra epistolam fundamenti cap. 4.* propter continuam successionem Episcoporum in Sede Apostolica, cum tamen tunc 42. successores soli numerarentur: quanto ergo nunc efficacius ei videretur post continuas easdem successiones per tot sæcula absque vlla interruptione: quod clare ostendit, sicut verissimè Christus promissus dicens. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi;* sic etiam verissime promississe Petro, *super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt adversus eam.*

Quintum caput huic affine est, modus, quo christiana fides propagationem hanc, & perseverantiam consequuta est; non potentia, non armis non opibus, sed per homines rusticos, despectos, ignobiles, indoctos, & contemptibiles, qui fidem omnino sensui repugnantem, præcepta difficilia, rerum temporalium contemptum, & vite ipsius ac vnius hominis publicè puniti, & crucifixi supremum cultum, & divinitatem persuaserunt Principibus, Doctoribus, sophistis, ducibus, oratoribus, & regnis, ac provinciis, totique mundo: quod quidem impossibile esset nisi Dei digitus causam suam promoueret, & nisi opus hoc vidisset August. *lib. 22. de Ciuit. cap. 7.* virtutis fuisse divine, non persuasionis humane. Præsertim cum id factum fuerit opponentibus sese Regibus, Principibus, Imperatoribus, sacerdotibus, Magistratibus, Plebe, & mundo vniuerso. Videatur Damascenus *lib. 4. de fide cap. 4.* & Chrysostomus *Card. de Lugo de Virtute Fidei Divine.*

foet. tom. 5. homil. 2. contra Iudæos non longè ab initio.

Sextum caput est, quod multa etiam completur ex testibus, in quorum numero est Christus ipse omnium confessione vir immaculatae vite, & summæ sapientia, de quo credi non potest, quod per malitiam, vel ignorantiam voluerit decipere. Item Ioannes Baptista, qui ab ipsis etiam aduersariis Christi, sanctissimus iudicatus est, & testimonium amplissimum dedit Christo, & eius doctrinae. Dæmones etiam ipsi coacti sunt sæpe inviti Christi divinitatem, & veritatem doctrinae Christianæ confiteri. Evangelistæ deinde, qui ita sincere, & in particulari opera Christi narrarunt, & scripserunt in conspectu eorum, qui præsentés fuerant, & à quibus manifestè mendacij convinci statim potuissent, si vera, & omnibus nota non narrassent. Apostoli, item viri sanctissimi, & sanctissimi, qui oculati testes fuerunt, & testimonium suum absque vlla spe temporalis emolumenti prolatum proprio sanguine confirmarunt. Innumerabiles martyres ex omni sexu, ætate, conditione, & natione, qui pro eiusdem fidei veritate non mortem solam, sed acerbissima tormenta, quæ tortorum industria excogitare potuit, non patienter solum, sed alacriter, iocundè, & audacissimè sustinuerunt, quorum numerum ad undecim ferè milliones peruenire ex variis auctoribus colligit Granado *dicta disput. 1. numero 6.* denique accedit testimonium etiam ex ipsis infidelibus petrum, quales sunt Iosephus, qui *lib. 18. antiq. cap. 7.* Ioannis Baptista sanctimoniam miris laudibus extollit, & *cap. 8.* Iacobi Apostoli quem fratrem Iesu Christi appellat, innocentiam & sanctimoniam commendat. Phlegon etiam liberius Adriani Imperatoris, cuius verba refert Origenes *tom. 2. lib. 2. contra Celsum,* & Eusebius in *Chronico Anno Christi 33.* narrat Eclipsim & terræ motum in morte Christi factum. Iosephus etiam *dicto lib. 18. cap. 4.* amplissimum testimonium de Christo dedit his verbis. *Eodem tempore fuit Iesus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere: erat enim mirabilium operum parator, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimosque tam de Iudeis, quam de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat (Alij legunt, & credebatur esse Christus) quem accusatum à nostra gentis Principibus, Pilatus cum ad dixeret cruci; nihilominus non desisterunt eum diligere, qui ab initio ceperant. Apparuit enim eis tertia die vivus, ita ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda prædixerunt: & usque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatione non deficit.* De quo testimonio, & eius veritate, quamvis ab Hebræis dolose abasum fuerit, plura ex antiquitate Baronius anno Christi 34. *num. 226.* alij, quos congerit Hurtado *vbi supra §. 142. & sequentibus.* Accedit testimonium eiusdem Pilati, qui non solum in ipso tribunali professus est Christi innocentiam, sed etiam ad Tiberium Cæsarem testimonio missò de rebus mirabilibus Christi, cuius testimonij meminerunt Gregor. Turon. *lib. 1. histor. num. 24.* Eusebius in *Chronico anno Christi 25.* Tertullian. in *Apologet. cap. 5. & 21.* & alij, quos referunt Baronius anno Christi 24. à *num. 227.* & Gordonus anno Christi 35. initio, & Hurtado *vbi supra §. 130. & sequentibus.* Accedit epistola Marci Aurelij Imperatoris, qua Christianorum pietatem commendat, & quod eorum precibus imbres in siti, & victo

54

Sextum morium, ex Testibus.

Q 3

victo

Principatus, quæ id testantur; Vnde evidens etiam est debere nos adorare hostiam in Ecclesia positam; licet nec evidenter nec per fidem constet nobis, quod sit consecrata. Evidens est, debere filium colere, & reuereri suum patrem licet non sciat evidenter, esse suum patrem, & sic in alijs, in quibus non adest ratio prudenter dubitandi. Multo ergo magis evidens erit, debere nos credere ea, quæ à Deo nobis proponuntur, quamuis non sit evidens, à Deo proponi, quando nimirum non est fundamentum prudenter de hoc dubitandi, & tot sunt fundamenta ad credendum, quod Deus loquitur, & exigit à nobis fidem, & per consequens vult nos obligare ad præstandam fidem. Vnde merito August. qui acerrimo, quo pollebat ingenio, vim, & efficaciam horum motivorum penetrabat, obligationem etiam falsus est ex illis prouenientem lib. contra epistolam fundamenti cap. 4. illis grauisimis verbis: *Multa, inquit, sunt quæ in Ecclesia me infirmis tenent; (hoc est ligatum, & obligatum retinent) consensus popularum, & gentium, auctoritas miraculis inebriata, spe auita, firmata, & vetustate nutrita: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli cui pascendas oves suas Dominus mandauit, & que ad presentem Episcoporum successio Sacerdotum; tenetque denique ipsum Catholicæ nomē, quod non sine causa inter tam multas hereses sola hæc Ecclesia obtinuit.* Quando ergo magis hanc obligationem agnosceret ex alijs deinde motiuis additis, quæ breuiter enumerauimus, & quorum exortatio videri poterit apud citatos Auctores, & apud Ludouicum Granatensem pie pariter, & grauius, ac eloquenter de iis omnibus late agentem in suo catechismo?

DISPUTATIO VI.

De actu fidei, & imprimis de eius certitudine.

SECTIO I. In quo consistat certitudo assensus intellectualis.

- II. An, & quomodo certitudo fidei superet alios assensus certos. Referuntur variae sententiae.
- III. Excessus certitudinis in fidei assensu explicatur.

DIXIMVS de obiecto formali, & materiali fidei diuina: nunc iam incipimus agere de eius actu, quo propter diuinam auctoritatem, & testificationem credimus obiecta reuelata, qui est proprius actus fidei; & in primis dicendum est de eius certitudine, & an excedat certitudinem aliorum assensuum, quos habemus. Sunt autem in hac quaestione, non pauca de vocibus: nisi enim conueniamus in eo, quod significatur per actum certum, non possumus discernere, an fides sit certa, & magis certa, quam alij assensus.

SECTIO I.

In quo consistat certitudo assensus intellectualis.

NON agimus de certitudine in genere, prout applicari solet ad actum etiam voluntatis, imo & ad alias actiones externas, nam certa voluntas dicitur, qua quis firmiter aliquid decernit: certus ictus, qui non errat à scopo, & sic de alijs. Nunc solum agimus de certitudine illa, qua actus intellectus dicitur certus: quam quidem vulgares, & crassi homines nihil, aut ferè nihil distinguunt ab euidencia, & tunc solum dicunt, se esse certos de re aliqua, quando clarè eam cognoscunt. Et fortasse prima nominis etymologia hæc fuit, ut certum dicatur à cernendo, ut id solum certum nobis sit, quod cernitur. Ceterum negari non potest, quod certitudo latius pateat, quam euidencia: alioquin fides nostra certa non esset, quæ inuidens, & obscura est: cuius contrarium supponitur omnino in Tridentino sess. 6. cap. 9. dicente, neminem sine peculiari Dei reuelatione scire posse certitudinem fidei, cui falsum subesse non potest, suam iustificationem, &c. & constabit ex omnibus infra adducendis.

P. Suarez in præsent. disp. 6. sect. 5. num. 6. dicit, per certitudinem intelligi eam, quæ excludit omnem formidinem, seu dubitationem, aut periculum falsitatis. Ille tamen modus loquendi distinctiue non placet, quia non sufficit ad certitudinem formalem, de qua loquimur, excludere periculum falsitatis: nam iudicium probabile, quo aliquis credat, Deum esse Trinum, excludit omne periculum falsitatis, cum implicet contradictionem assensum illum esse falsum: & tamen non est actus certus, sed formidolosus: non ergo sufficit distinctiue illa exclusio.

Alij ergo in vniuersum ita definiunt assensus certitudinem, ut sit firma adhesio intellectus circa aliquod obiectum verum. Ita Banez in præsent. quest. 4. artic. 8. quod postea amplius explicat addendo ad verba prædicta, ut sit adhesio firma ad obiectum verum secundum firmam, & stabilem rationem veritatis: quod addit ut excludat assensum illum firmum, quem aliquis præstat obiecto vero, ob rationem fallibilem, quam putat esse certam. Hoc tamen adhuc non explicat sufficienter certitudinem assensus, quando enim exigitur firmitas, & stabilitas in ipsa etiam ratione assentiendi, vel sermo est de ipsa ratione assentiendi obiectiua secundum se, vel de modo etiam assentiendi tenente se ex parte intellectus, si primo modo intelligatur; id non sufficit; nam potest aliquis assentiri vero alicui firmiter, & propter rationem in se firmam & veram, cuius tamen firmitatem non cognoscit sufficienter, & tunc assensus non erit certus, sed imprudens, quia iuxta regulas prudentiæ non debuisset esse ita firmus. Si verò intelligatur secundo modo, non explicatur adhuc, quid sit stabilitas illa, & firmitas tenens se ex parte intellectus.

Propter hæc P. Coninch. disp. 14. dub. 4. numero 44. & sequentibus dixit, certitudinem formalem esse firmitatem assensus, qua intellectus alicui obiecto firmiter, & modo in se omnino infallibili adhæret. Vnde ad hoc duo requirit. Primum, quod

De qua certitudine hic agitur.

Certitudo latius patet quam euidencia.